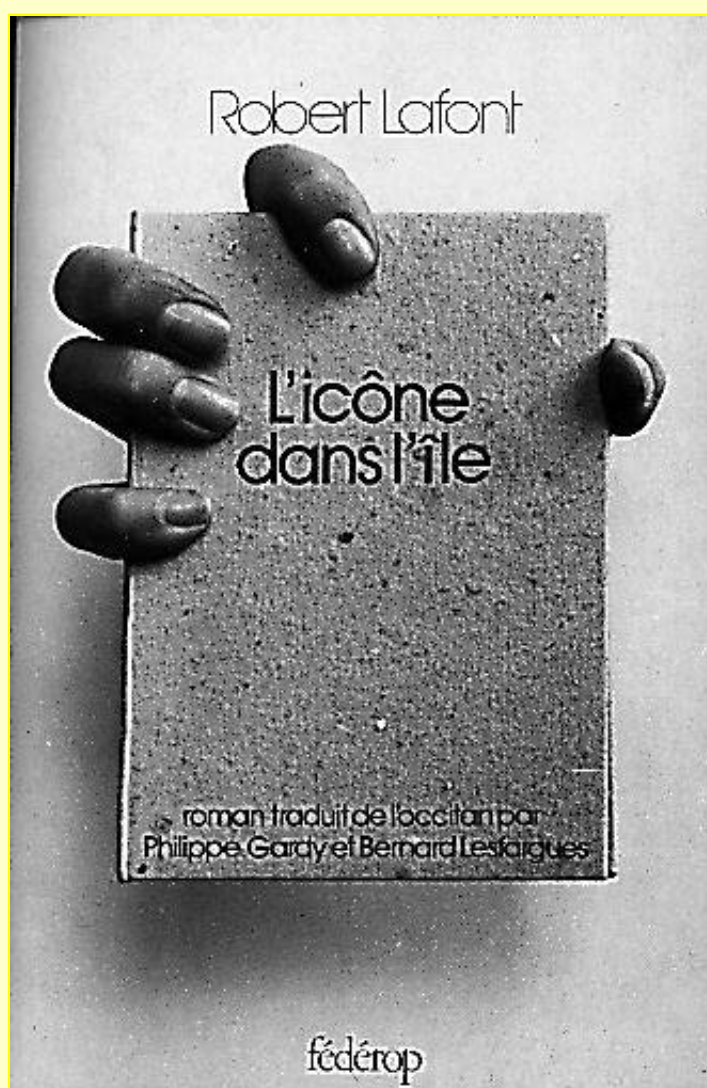

Robert Lafont

**L'Icône
dins l'iscla**

C.I.E.L. d'Oc

Centre International de l'Écrit en Langue d'Oc

3 Place Joffre, 13130 Berre L'Étang

<http://www.lpl.univ-aix.fr/ciel/>

GRANDMERCÉS

a totes los amics e gropaments occitanistas aici dejós escriches qu'an sachut respondre a la crida del *Sector Literari* de l'Institut d'Estudis Occitans e manifestar clarament per son esfòrç la seuna volontat de promòure una literatura e una edicion occitana vertadièras. Gràcias a eles totes aquesta reimpression de l'Obra narrativa de Robèrt Lafont a pogut èsser realisada per A Tots que i ditz sa prigonda reconeissença.

Genièr de 1979.

Cristian Bernillon
Jacme Boisgontier
Lo Calen de Marselha
C.R.E.O. de Provença
Cercle Occitan de Besièrs
Cercle I.E.O. de Carcassona
Cercle I.E.O. de Narbona
Comitat Sestian d'Estudis Occitans
E. Gaffièr
Jordi Gibelin
Joan Grimaud
Joan Larzac
Renat Matieu
Romièg Pach
Annia et Elias Perret de Zayas
Ives Roqueta
Seccion I.E.O. Ardecha
Seccion I.E.O. Cevenas
Seccion I.E.O. Droma
Seccion I.E.O. Gard
Seccion I.E.O. Ròse
Seccion I.E.O.
Sant-Africa
Seccion I.E.O. Tarn
Seccion I.E.O. Var
Seccion I.E.O. Vauclusa
Aimat Sèrre

I

A CIMA de rega se revira l'atalatge e se tòrna començar la conquista paciènta dau tèmps. Antau s'escriu pèr laurar lis oras. Pèr durar. Quant fai de setmanadas que dure d'aquela maniera? Tres ò quatre, que prene setembre. m'arrèste d'escriure a la nuech, me i grope mai a l'auba. M'aplante pèr me passejar sus l'iscla, perfiechament sol, sèns espèr d'una vòtz d'òme, d'un quilar d'aucèu, d'un rondinar d'avion. m'aplante pèr tirar una consèrva dau molonet qu'a dicha se demesís, pèr la dobrir, pèr mastegar lentament frucha ò carn en agachant l'orizont ara vuege, solelhós, esplendid. Tòrne a la rega. Ai abenat un gredon, mai n'aviáu tres de resèrva. Amb tot lo papier qu'ai recampat, farai tirar de tèmps encara. Sabe qu'escriurai après qu'aguèsse plus rèn pèr brifar, de tant que ma man aurà pron de fòrça, l'esperit pron de clartat. Passada la rara de la fam, l'escrich m'acompanharà luenh sus lo camin de ma mòrt.

Durar, se viure. Veiaire m'es que dins toti li tèmps, es aquò que volián li gènts en chimarrant lo papirús, lo pergamin, lo papier, fòrça mai que de parlar a la posteritat. E balhe ieu un sentit definitiu a aqueu grand solaç d'èstre de tota l'espécia, ara que l'espécia se morís dins mis espèrras. Adonc quiche lo gredon e entièrre de mots, queti que sián. Prene lo racònte d'aqueste estiu tombant ont que siá, lo recomènçe, lo còpe e l'envertolhe. Me desfautèsse d'escriure, segur que virariáu baug. m'avisère ièr qu'ai perdut la paraula. Li labras e la gargamèla ne dessabon lèu la costuma. Auriáu degut m'esforçar de parlar solet, luchar còntre la paur de trencar aqueu silènci. Ara es tròp tard. Demòra lo papier.

Segur que l'idèa de la botelha a la mar, l'aguère. De botelha ne tustère una dau pè de la calanca, aquí que s'amolonan li bordilhas de la mar: encara i aviá l'etiqueta, la d'un vin d'Euròpa, de chianti, çò crese. Me pensave que se podiá pas que l'umanitat foguèsse mòrta tota. D'autris òmes, de pichòti comunitats sai que, se mantènon sus d'isclas coma la mieuna, dins de montanhas protegidas sauvetosas, sota terra dins de carbonieras, ò dins de sostas que pèr aquò se faguèron. Veguère un còp a Freiburg im Breisgau lo serre forestier soscat d'abrics.

M'imaginave que quauqu'un trobèsse mon messatge; tafurave entre li ròcas en cerca d'un tap ò de quicòm que semblèsse. De tap n' i aviá ges. Auriá servit a rèn, la rason me o diguèt. Abans que la botelha quitament ajonheguèsse una còsta, seriáu mòrt de la fam, e lis autres tanbèn. E mai s'es pas de la fam, serà dau mau qu'es dins l'èr qu'alenam, dins l'ondada qu'aflòca, que me dintra sota pèu amb l'escandilha, que me noirís la plaga pas polida a la cavilha.

Serem finits amb li bèstias e lis erbas abans quauqui mes, possible. E se la vida se sauva dau mau atomic e mai tòrna partir en quauque canton perdut, vendràn pron de catastròfas geologicas. l'atmosphèra es estada borrolada; deu i aver sus lis emisfèras de tempèstas a crespelar li montanhas. Lo glaç dau pòl se' n vai a la descisa dis oceans. m'arriba de gairar coma seriá un tuert d'astres, la terra que cabussariá sus son axe, desequilibrada, li sasons espelhandras en una minuta que s'acorsejan, la mòrt cosmica. La terra desvestida d'èr tornariá puèi au non-sens de l'univèrs. Poguèsse tenir fins aquí, faire fin d'escriure au descadenar de la catastròfa! Me pagariáu l'espectacle coma un revenge pèr toti. La darriera paraula d'un lengatge pichòt, pastat d'istòria e d'anecdòtas ortograficas, se fariá la consciéncia de que s'acaba una aventura de sièis cènt mila annadas. Victòria inutila, verai, mai ai après de me mesurar a l'inutil. Sabiàm pron que l'espècia umana èra mortala, e mai la vida, e mai la terra. Mai d'aquela veritat ne fasiàm pas experiéncia. Ieu, ne fau. E me quilhe coma pòde. Li darriers òmes vius an lo ròtle de s'acarar au nonrèn, d'avesinar li temporadas de l'eternitat.

Escribe. Apasture lo gredon de toti li remèmbers recènts. Ai virat e revirat dins ma tèsta lis eveniments que nos menavan a l'accidènt, lis òmes. Lis ai contats. I tòrne. Pènsè a aqueu jorn de l'ivèrn a l'acabar qu'aprengueriam que lo poder en Egipte èra estada ocupat per una joncha de militars. Li servicis secrèts americans avián capitat son còp. Avián trobat si militars pacifistas pèr s'entèndre amb Israèl au nom d'una nacion desvariada dempuèi la mòrt de Nasser.

Vese sa mina que nos la presentavan li jornaus: quasiment semblavan de coronèus grècs, cargats di medalhas de degun sap plus queti batalhas. d'Atènas a Amman e au Caire, èra lo teatre parier de la patz sociala, armada e policiera, galonada. Lo darrier image que poguèsse donar l'istòria, image garentit pèr l'U.R.S.S. coma pèr lis U.S.A., amb Tel-Aviv sauvat pèr justificar lo davant de scèna. Aprovat pèr Londres e pèr París, pèr Madrid e pèr Bonn.

En junh de 1971, Euròpa poguèt pensar a si vacanças. Ieu amb lis autres, coma lis autres, que çai venguère. De qué podiá bèn faire puèi que la terra foguèsse sobrecargada de bombas e susvelhada de cercles de fusadas? l'òrdre èra aquí, plantat sus li continènts coma la bandiera di Poissanças. Plantat sus un molon d'escorilhas de l'istòria ont i aviá li Palestinians dos còps sagatats, pèr si doas revòltes, li pòbles d'America dau Sud sotmés, Cuba escanada economicament, li negres de Chicago e de New-York matats, l'Africa silenciosa. l'umanitat anava pas se condemnar a la guerra pèr eli! Condemnacion pèr condemnacion, tant vau faire la part dis escombres. Lis escampar, li levar de la vista, li cremar... La politica en aqueste sègle coma la santat èran vengudas un affaire de lucha còtra la pollucion. Fasiá de tèmps que s'èra parlat de cordon sanitari. Ara s'enfortissiá l'entenduda entre nacions asseptizadas; s'èra fach un acòrdi sus l'eliminacion comuna dau degalh dis industrias atomicas, en esperant de parlar seriós di bombas. s'eliminava, bèn d'acòrdi lis Estats, li pòbles protestataris.

La solelhada plomba. Vire dins l'iscla quand ai grèpi d'escruiure, d'una ombra de rocàs a una altra; de còps m'assete sota li roïnas dau cabanon. Davale dins la cistèrna crebada e seca. Ges de lasèrt ni mai de sèrp. Ges d'insècte. Trespira l'aiga de la fendascla dins la terralha ont la reculhisse pèr beure. Susvelhe lo rajolet. Finirà bèn pèr s'arrestar un jorn. Manquèt ja de se passar. Serà coma la fin di consèrvas: lo signe de la darriera davalada. Quora que cabusse dins li calancas, trobarai pas un pèis, pas un popre. Lis espongas son mòrtas. Aquí ont i aguèt de muscles, a flor de l'aiga, demòra plus ges que de rengadas de clòscs negres badiers.

Siáu mai montat a la ròca pus nauta, d'ont se vèi tot lo cercle de mar; li montanhas de Crèta se desvistan nautas qu'au clarebrun de vèspre. l'iscla, coma a cada còp, me la siáu refacha tala coma foguèt quauqui jorns au començament de julh, animosa, gaujosa; lo relarg de sabla que i jogavan li drolletas, Antonieta e Rachèl, de luenh lo desvistave. Jogavan amb lis augas que se' n fasián de mantèus, atissavan un cranc. Risián de lònga. Se faguèsson mau, risián que li lagremas èran pas secas. Ailà, i aviá nòstre campament. Clemènt i demorava d'oradas davant, immobil, d'assetat, dau tombant dau jorn a la nuech avançada. Puèi, se sarrava dau fuòc, e d'oradas mai tocava la guitarra. Bregida, tan suava coma eu, l'agachada d'aiga que s'arribava jamai a i veire quicòm mai qu'aqueu clarum. Didier cridaire; Anonciada parlufiera. Sèt qu'eriam, en comptant li dròllas. Sèt pèr tastar lo solèu e la mar coma una pitança de gaug, que n' acabaviam pas de conèisser l'iscla, ròca pèr ròca, ròca dins l'aura ò ròca sota mar. Sèt a se laisser radar sus l'aiga, a remirar coma radavan li gabians amondaut. Uei que li gabians, comence d'oblidar son crit.

l'iscla tota desseparava nòstre campament dau cabanon di quatre Grècs. Au cabanon veniàm per comprar lo pèis, lo pan gròs que Ianni anava quèrre a Sitea amb lo batèu sieu. Veniàm pèr l'aiga de la cistèrna. Ianni lo pescador; Athanasia, sa femna... E aqueu coble estranh: Nicò, se vesia ben qu'èra pas pescador de son estat; aviá pas lo gaubi pèr sautar lis espongas, aviá pas li nèrs au braç, e sa femna se disiá Betty, un nom anglés a la grèca: Bèti. Pensaviam nosautres que s'escondián. Pèr de rasons de politica, segur. La polícia di Coronèus d'Atènas podia pas passar au sedaç lis isclons de la mar de Crèta. Vengueriam una nuech pèr lis ausir cantar, pèr cantar amb eli, pèr dançar tanbèn si danças lèntas que prenon vam a la subita, coma una passion umana. Didier se' n cresia de nos aver menats aici ont disiá justament que la vida es plus rèn qu'una passion de viure. Didier aviá totjorn lo biais di paraulas definitivas. Aquela, degun podia pas saber que marcariá tan bèn una fin. Tot çò que çai digueriam dempuèi nòstra venguda, me sèmbla que sagèla l'ambicion dis òmes. Parier çò qu'escrive e qu'escrurai encara. Vène de levar la pelha nosada a una pòst que sus aqueu cimèu d'iscla assenhalava lo naufragi nòstre. Vendra pas de batèus: lo dau Suedés a la fin de julh foguèt lo darrier. Passarà plus d'avion. Lo darrier passèt lo tretze de julh, un dimarç, dins lo tantòst.

Nos vese sus lo batèu que veniàm, quauqui jorns abans lo tretze. Ianni nos èra anat quèrre a Calamai coma convengut. Nòstri provisions amolonadas sus son batèu, au petar de son motor aviàm traçat sus la mar devers l'oblit. Voliàm plus ausir parlar de guerra.

Voliàm rèn que l'iscla, lo pes dau solèu sus nòstres espatlas e lo pes de la vida penjat a nòstre còr. Risiàm. La dança que fagueriam puèi una nuech amb li Grècs èra pèr escavartar l'angoissa. Preniàm plus li nòvas au transistòr. Era demorat oblidat au fons de la barca de Ianni. Aguèt pas de pena la dança a esconjurar la paur. Tot lo prètz de la vida antau foguèt mesurat. O demòra. Pèr rèn ni res, sabe. Li drolletas pendènt uni jornadas an rigut sus aquela sabla. An...

Inconsciència voluntària, entestardiment d'europencs benlèu, que se vòlon li vacances ribon-ribanha. La revolucion aviá petat au Caire, lis oficiers dau govèrn avián fugit; dos èran estats massacrats. l'armada israèliana passava lo Canau pèr venir metre l'òrdre. Assoan èra ja pres pèr una operacion aeròportada. Se sabiá que li chinés èran nombrós dins lo desèrt d'Iraq, e que Bagdad coma Damàs viravan au maoïsme. Lis Americans avián desbarcat a Bassorah, e se disiá que de divisions russas s'apreparavan a faire movement d'a travèrs Iran. A l'autre bot d'Asia, Corèa s'èra tornarmai enflambada. A Cuba, li gènts avián ganhat li montanhas.

E pasmens risiàm. Voliàm plus rèn saber. Risiàm lo tretze a cinc oras dins l'après-dinnar, après que foguèsse passat l'avion. Risiàm encara un pauc après que se foguèsse sentit dins l'òssa de l'iscla la secotida e que la mar se foguèsse frisada, lo cèu fach mai palle. Me sovène que Didier, espanit au solèu en sortènt de l'aiga, s'arborèt rege e parlèt de terratrèmol. Comprengueriam qu'aquò èra pèr nos rassegarar. Degun diguèt pas rèn mai de quauqui segondas: vesiàm li gabians a virar. De l'autre costat de l'iscla lo chin de Ianni udolava.

Bèti arribèt a la corsa. Teniá lo transistòr a la man, que cridava fòrt a passadas, destimborlat pèr lo balanç. S'aplantèt, lo virèt. Una vòtz en anglés nos diguèt tres còps parier: a quatre oras, au meteis moment, un bombardament pèr fusadas semblava d'aver escranat Tel-Aviv, que ges de nòva ne veniá pas, e una bomba atomica aviá petat sus Bagdad, mòrta tanbèn. Se podiá rèn saber de mai. Nosautres sabiàm pas d'ont veniá la vòtz. Nos imaginaviam lo fum montat sus Mesopotamia, lo bolet tant de còps fotografiat dempuèi Iroshimà.

Escoteriam toti, dos cops de mai, après quauqui minutas de silènci. Li quatre Grècs èran ara amb nosautres. S'aviseriam que Bèti e Nicò sabián l'anglés: reviravan a si companhs la nòva que cambiava pas. Dau tèmps lo cèu s'èra ennivolit: o sentigueriam a la freg. La mar se balandrava verda. E lo còp de vènt petèt: fogueriam garçats au sòu, lis enfants cridèron. Li doas tendas montèron en virolhant dins lo cèu, engolidas per lo naut, fins que foguèsson plus qu'un ponch negre que s'esvaliguèt sus Ponèt. En sèns còtra, un gabian nos passèt au ras e anèt s'emplastrar sus una ròca. Ne veguèr gisclar lo sang; dos degots sus mon braç.

Nos podiàm pas arborar; lo pes de l'aurassa nos pegava au sòu rufe que nos grafinhava. Amb Clemènt aviàm pres li filhetas sota nosautres pèr lis aparar, e segur que lis escrachaviam dins nòstre esfòrç pèr se pas quitar emportar amb eli. S'escarraunhavan

a la rocassilha, arrestavan plus de badar. Anonciada s'estrifèt la man a la presa pèira que se i manteniá, resquilhèt fins a ieu, s'arrapèt a ma camba. La mar bramava, bacelava l'iscla tant coma li ronfladas de cèu. Eriam sus un plan qu'un pauc se clinava, mai a cinc mètres pèr lo mens en dessús de l'aiga. Sentiàm la calanca e la sabla ont quauqui minutas aperabans lis enfants risián e Didier se radassava, subrondadas, perdudas. Venguèt una ondada mai fòrta, la cima nos ne prenguèt. Faguère esfòrç de toti mi mèmbers pèr m'arrapar mai a la ròca. La raissa m'amaluguèt. Quand foguèt passada, veguère que toti coma ieu s'aclatavan, tiravan sus si mans pèr pas se faire chimar pèr lo temple d'aiga. Una altra ondada pariera, ges d'espèr de resistir.

Pèr astre, foguèt la plueja que prenguèt la seguida, espessa, tebesa, pegosa. Fasiá tan negre qu'òm se vesia gairebèn plus. d'a paupas, d'a gratipautas, ganheriam devers lo naut de l'iscla. Om soïnava, li grands parier coma li drolletas. l'idèa me venia, de çò qu'aviáu legit, qu'aquela plueja èra ràdio-activa. Probable que toti, levat lis enfants, pensavan coma ieu. Era aquela paur nòva que se comprenia dins li gèmecs. De quina malautia moririam, donat qu'òm se poguèsse salvar d'aquela nuech? E ara remire de còps la plaga pichòta qu'ai a la cavilha senèstra, e que se garís pas.

Cercaviam una cala. S'endevinhava lo cabanon blancàs. Era prè de l'aiga, mai avia de muralhas pèr la sosta. Nos i tirasseriam. Lo cobèrt que li Grècs avian fach de paumas secas avia landat. La mar avia degut tot atapar un moment, l'ennaut di parets s'era emmerletat. Una muralha s'abausonèt, la mar que i montava a la mitat, la beguèt. Tot aquò lo desvistaviam au clar de la pèira, embornhats de bacèus de plueja. Ianni gafolhava dins l'aiga, avau. De qué pensava de salvar de l'ostau? Lo chin s'entendia plus: emportat, segur, ò ensucat. Ianni tornèt, diguèt quauque rèn en grèc. Bèti revirèt en anglés: lo batèu tanbèn era estat emportat, e mai l'aguesson tirat naut sus la sabla au primier roncar dau sòu.

De sosta, n' i avia plus ges. Un moment lòn demoreriam quilhats, que l'aura bofava pas tant. La plueja contunhava a bròu, mai regulara. Se i vesia un pauc mai. Se vesia darrier nosautres la copòla blanca de la cistèrna, aclatada darrier un rebauç, protegida. Devia s'engorgar. Lèu racaria lo tròp de l'aiga pèr sa porteta. Ianni anèt devers la cistèrna, cridèt. I fogueriam: un tròç de la copòla era de manca. Una fendascla d'aquí partiá. Dins l'escur s'entendia un gorgolh, coma quau chuca. l'aiga que rajava fasiá pas montar lo nivèu. Comprengueriam: la cistèrna era crebada, e de tant que bevia d'aiga, tant l'iscla se ne raubava pèr en dessota. Ianni davalèt pèr d'escalons que sabia. Nos sonèt. En se tenèt la man, davaleriam tanbèn.

Aviam d'aiga i cueissas, una aiga qu'aflatava, bolegava, vironava. l'aiga tanbèn rajava sus li parets, mai aquí ont eriam, la plueja nos agarrissia plus. Entendiam lo vènt se prenia mai de vam, la mar de lònca. Una impression de relais, de perdon... Quauqu'un ausèt chuchutar. Bregida comencèt d'assolar si pichòtas.

Demoreriam de tèmps. Didier qu'aviá gardat sa mòstra de caçaire sotamarin, una mòstra amb d'agulhas lumenosas, diguèt qu'èra dètz oras passadas. S'eriam mes toti nus, per desgost di vestiments banhats. La freg encara nos fasiá trachelar. Pasmens la fendascla èra estada pus fòrta que la raissa, e d'aiga n'aviàm pas mai qu'i botèus. Çò que nos faguèt sortir, foguèt la plueja tot just que molava, e mai la nuech roginassa coma la vesiàm pèr la copòla traucada, en plaça de la jornada escura.

Sortigueriam. A cada còp qu'un se trobava defòra, se taisava, e lo d'après compreniá de qué lo fasiá mut. l'iscla èra cubèrta d'una nèu grumelosa. Sufisiá de se clinar pèr paupar: la nèu disiá son nom. Pèis e gabians mòrts emmantelavan la ròca. Li plumas banhadas pegavan i dets. Lo pèis lusissiá, de còps fringolhava. Om lo sentiá escrachat sota li pès nus a cada còp que se fasiá un pas. Se bolegava encara, donava lo vòmit. Mai aviàm pas tan freg coma dins la cistèrna. La nuech pegava caudassa.

A la clartat roja que veniá de l'horizont e maugrat l'orror de marchar sus un parier tapís, monteriam au cimèu de l'iscla. d'aquí estant, se cauguèt faire a una evidéncia incomprendible. Lo roge èra pas solament sus l'Oriènt, aquí ont sabiàm que lo mortalatge èra estat descadenat, e mai foguessiam luenh, auriàm admés que se desvistèsse lo fuòc de la guerra. Teniá en redon l'òrle de la mar encra; nos encenchava de pertot. Se rebatiá sus li nívol ara nautas, e de la nau reversada di nívol, nos retombava dessus; e mai dessus la nèu estranha que vestissiá l'iscla, resquilhava. m'avisère qu'entre la terra blanca e lo cèu, nòstris estaturas se quilhavan, d'òmes e de femnas, rojas, lusèntas amb li doas tacas sornas di clòscas peludas e dau vèntre. Bregida o veguèt tanbèn e ne prenguèt vergonha. S'agromeliguèt.

Clemènt un moment s'escartèt. Tornèt amb lo transistòr. Avia desvistat l'antena que passava d'un molon d'aucèus mòrts. Saber s'èra mòrt tanbèn? l'eissuguèt de si mans, a son pitre. Quichèt lo boton. La vòtz anglesa gisclèt. Era un pòste militar: disiá qu'emetiá sus toti li longors d'ondas possiblas, pèr mancaça di pòstes civius que s'èran taisats. Era en quauque part de Mediterranèa. Parlava d'eveniments terribles, sèns poder-dire exactament de qué; lis Estats-Majors gardavan lo silènci. d'explosions atomicas avián emmudit li ràdios de tot l'Oriènt arabi. Una tempèsta jamai vista s'èra descauçanada entre Crèta e Itàlia, la mar aviá sagatat li pòrts, levat de tròç de còsta. Sus tota la terra, la comunicacion èra rota amb li satelits-relais. Naturalament, apondián de gardar l'escota, qu'emetrián de contunh.

Lo cèu que semblèt d'un còp mai bas, la mar que gingolèt, l'aurassa que venguèt ausibla sus l'horizont, lo roge que s'amocèt, fogueriam lèu a la cistèrna. Es aquí que passeriam lo demai de la nuech. Çò qu'aviàm viscut fins ara èra rèn a respiech dis oras abans l'auga. La raissa emportèt mai un tròç de la copòla. l'aiga nos montèt au pitre, que l'iscla pèr sa boca d'ascla arribava plus a la beure. Teniàm li dròllas sus lis espatlas. Es aquí qu'una resquilhèt e manquèt de se negar. La tireriam coma podiàm, a paupas, en nos tustant, en nos entrepachant, en cabussant, racaires d'aiga. Nos coneissiàm qu'a la

vòtz, mai qu'a mitat cubèrta pèr la chavana. Es a la vòtz, quand choquetèt de racar son aiga, que sauperiam que quauqu'un aviá sauvat Rachèl. Se vesia de còps l'esluciada tèuna de la mòstra de Didier, se vesia a l'endrech mai protegit, sus una pèira avançada a ras de la copòla, lo lum dau quadrant dau transistòr.

Defòra, degun auriá viscut. La mar devia pèr ondas pojar au pus naut de l'iscla. Venguèt passar sus la cistèrna, e aquí, lo tèmps d'un regonfle, manqueriam lis onze de perir. En nadant, arpatejant, dins çò que demorava d'èr sota la copòla embrecada, saligueriam de l'aiga e mai lis enfants. Lo rebauç nos acaptava, e la mar venguèt pas mai. l'aiga tornèt baissat dins lo recapte. Lo transistòr aqueu còp foguèt perdut, esclapat.

Nos aviá pasmens après l'ample de la catastròfa. A cinc oras, Israèl èra estat escapat de la vida, tot Israèl e pas solament Tel-Aviv. Se sabia pas quau d'Israèl ò dis arabò-chinès aviá pres la decision de l'atac atomic, donat qu'au meteis moment petava una bomba H sus Bagdad. Mai çò que se saupèt rèn que tard au pòste anglés qu'escotaviam, es qu'una altra bomba H aviá petat un pauc abans sus la Corèa dau Nòrd. d'aquí partiguèt un descauçar de poblacions. Semblava que cerquèsson de pertot dins si vièlhis aicions de qué s'aparar dau grand malastre. En Polonha coma en Tunisia se massacraván li Jusiòus. Dins li vilas americanas se faguèt un revòbis de sang non solament amb li negres, mai amb li jamaïcans e toti li latins. Li negres s'aparaván rèn qu'a Washington ont avián capitat de s'apoderar de tanks. En Bolívia, d'oficièrs netegèron au napalm li vilatges d'indians. Çò pus terrible, lo Pentagòn aviá plus lo contraròtle de dis unitats d'aviacion. Antau Cuba perdeguèt tota vida devers sèt oras de la nòstra. E a Vancouver un regiment de l'armada canadiana s'èra dich de matar a l'arma blanca li familhas francofònas.

Segur qu'èra pèr arrestar la folia que pareissia mai que mai raonar d'America: l'U.R.S.S. intrèt dins lo jòc; devers li sèt oras e quart, mandèt son ultimatum au govèrn de U.S.A., que lo contengut lo sauprem jamai. Era tròp tard: lo bombardament se faguèt de Moscò a Vladivostòc e tanbèn sus China, mentre la replica escrancava aitanlèu New-York. d'aqueu moment foguèt assegurat que çò que demorava d'umanitat esparnhada podia pas sobreviure a l'empoisonament de l'atmosphèra. Se podia plus esperar que de pausas, e ne parlava lo pòste pèr la Miegterrana qu'aviá rèn agut que li primieri bombas termò-nucleàrias sus son òrle d'Est.

La nòva recorreguèt la terra. Lo desastre montèt a cima. De si rampas li fusadas encara immobilas partiguèron. Tombaván en Amazonia coma sus li Pòls, coma en Euròpa. Toti li qu'avián sota man l'arma absoluta s'èran entenduts d'ausida, dau nivèu mai naut de responsabilitat au mai bas, comandaires ò executaires. A la mòrt lènta preferissian la mai violènta e se suïcjaván dins una finicion granda de la raça, mentre li gènts sèns armas metian lo fuòc en crebant li reservadors d'esséncia i darrièr vilas intactas.

De talis endevenenças non se pòdon cubar quand òm es dins una iscla e que lo finimond sèmbra fòrça a una tempèsta, e mai terribla sia. Es benlèu per aquela rason que

troberiam la fòrça de nadar pèr nos salvar quora l'aussa intrèt dins la cistèrna. I aguèt tanbèn lis enfants: eli podían pas comprene; o ensajavan pas. Eran pas que de vidas finas e biaiçadas en lucha còtra l'espavènt. L'abilesa d'aqueli còs nus qu'aviáu remirada quand s'esquilhavan entre li ròcas dins l'aiga solelhosa, la sentiguèra entre mi braç dins la nuech. Faguèra coma eli. E puèi i aviá li Grècs, vòle dire Athanasia e Ianni, li pescaires. Sis amics avián plus lo còr de revirar li nòvas. Eli entendían de noms de païs, comprenían qu'a mitat. Arpatejavan coma li dròlles dins lo regonfle d'aiga, nos sostenènt de sa fòrça. Quand ne fogueriam sauves, entendeguèra remaumià. Compreneguèra qu'èra Athanasia que pregava dins sa lenga. Preguiera desrisòria d'una grèca nusa dins un trauc d'aiga, a l'ora ont creba l'umanitat. Mai se sa cresença l'a sostenguda e se ela nos ajudèt d'aquò, basta puèi... Avèm durat fins a l'auba.

L'auba venguèt tard, après fòrça plueja encara, e fòrça vènt. La lutz dau cèu arribava pas a traucar li nívols. Li nívols demoravan rojas. Devers li nòu oras, s'estrifèron, s'esparpalhèron. La solelhada piquèt. E vegueriam l'iscla a plen. Era pron netejada di pèis e dis aucèus que l'avián primier emmantelada. Ne demoravan que de pedaç blancs dins de cròs. Dau campament nòstre, pas quitament una pelha, una pòst. La plaça èra lisca. De l'ostau grèc, tres muralhas bassas: la mar aviá furnat dedins, i aviá amolonat lis augas e li còs de pèis. Sus una ròca emmarada, çò que sobrava dau batèu de Ianni, doas dogas e lo motor. E tot a l'entorn, a ondejar sus l'aiga apasimada, un cercle de fustas, de bidons, de causas sèns forma e sèns nom, que nos venían dis isclas ò dau continent, un cercle que lo vesiàm se sarrar. A miegjorn èra a la còsta, e se metegueriam a ne faire la tria, dins l'idèa que i trobariàm un quicòm pèr manjar dins li jorns a venir. I troberiam rèn e d'alhors tot èra pegós d'òli de batèus. La mar se fasiá de mai en mai flaca sota una pèu de mazot. L'odor dau mazot quichava la garganta; n'aviàm li bocas pegosas. La còsta s'orlava de negre lusènt.

Fins a doas oras encara troberiam una aiga de plueja pas tròp salada dins de trauquets de la ròca. La beviàm a goladas e li dròllas passavan lo tèmps rèn qu'a aquò. Puèi lo solèu aguèt tot begut e dins la caud, a l'odor dau mazot se mesclèt l'odor dau pèis e dis aucèus qu'èran a poirir. Adonc toti, torneriam a la cistèrna. Era totalament vueja. Ara se vesiá la fendascla que la crestava, mai larga au fons ont lo cement veniá graveta. E li tròç dau transistòr, irreparable. Nos asserteriam dins l'ombra que fasiá pensar a terra. Li Grècs avián mai cargat si vestiments; li doas femnas èran tornarmai negras.

Es aquí que laisseriam venir la nuech. Pèr contrabatre la set, parlaviàm pas. Sabiàm toti qu'aviàm luchat la nuech d'abans rèn que pèr escartar la mòrt, e que la mòrt vendriá pasmens pus terribla, pus sofrènta que negats. Que i aviá ges d'escapa. Dormigueriam quichats. Quora me desrevelhave, vesiáu Athanasia assetada sus lo darrièr escalon, li genolhs entre li braç. Agachava de qué? La mar tota de mazot que luissiá sota la lunada? Un Dieu mòrt coma l'umanitat sa maire?

L'odor dau mazot me menava au sovenir l'odor de l'erba. Es lo sol sovenir qu'encara uei me cau rebutar, de tant que me fai sofrir, coma una crèsta a l'èime, un tendrum

destemporiu. Amb aquò, l'odor de la terra que revèrta la cistèrna, e la de la bruga que corre sus li serres, la de la lenha de castanhier que crema dins una caminiera. Saber s'amondaut, a la Pradariá, en Cevenas, sus l'estendard grand d'erbilha en subre de la vau, i a encara d'aucèus, se l'erba es pas mòrta, se lo feuse encara fai negre sota li brondas di faiards? Benlèu que passa un òme, buta d'un còp d'espata la pòrta de la Jaça, desvista dins lo sorne lo mèmbe grand, vai a l'archibanc que Didier aviá comprat e ont s'assetaviem toti dos li vèspres pèr remirar landar la regalida. l'òme a trobat a costat de la caminiera li fais de brancas. N' esparpalha un entre li capfuòcs. Buta un jornau dessota. Fai cracinar una broqueta. La flamba monta. l'òme vai a la fenèstra, la duerp. La nuech es venguda. d'un vam intra l'odor talhanta, la preséncia freja de l'erba.

A Athanasia parlave de l'odor de l'erba. Ne parlave d'aitan mai que me veniá la set. m'escotava pron brava. Mai compreniá pas mai ma lenga que ieu la sieuna. Aguèsse pasmens sauput coma se ditz "erba" en grèc, m'auriá pas ges comprés ela. Me demande se veguèt jamai un sòu que foguèsse pas rocàs ò rocassilha ò codoliera ò sòrra. Se sentiguèt jamai sus sa cara l'ombra d'una branca coma bolega. Ni pèr aquò fasiá mina de partejar ma languison. Sentiá que donave de pes a tot çò perdut, a tot çò que negava pèr l'eternitat la mar de mazot.

Lo mazot lusissiá qu'embornhava dins la jornada. Aclatava lis ondadas. Rèn bolegava. Pasmens a d'endrechs s'embofigava, s'engrumelava sus de causas que flotavan e que ne levava la forma. I aviá coma de radèus negres sus lo negre. Auriàm vougut que venguèsson a nosautres, ò anar fins a eli, idèa de i destoscar un signe de vida, au mens quicòm pèr manjar. Mai ausaviem pas nadar dins aquela mar viscosa e pudènta. I metiàm pasmens la man e dins la pasta descobrigueriam de pòsts, de flascos vueges, una biga. Amb la biga, fagueriam venir un quicòm de redon. Era un pan. La crosta levada e mai tota la part de moleda embugada, agueriam quauqui bocadas pèr toti, afrosas de gost, que nos espessiguèron la set sus la lenga.

Troberiam una consèrva vuela. Possible que n' i aguèsse de plenas au fons. Amb la biga fagueriam un clar dins la calanca. Levaviem lo mazot coma una pèu que s'envertolhava a la partega. La partega, la rasclaviem i ròcas e la butaviem mai sota la pèu. Quand lo clar foguèt pron grand pèr laisser passar un òme, encara regat lo trauc de fius d'òli gris, Ianni cabussèt. Remontèt lèu, tan lèu que sortiguèt a costat dau clar; d'un còp, lo vegueriam negre e pegós. I porgigueriam la biga. Se i arrapèt pèr se faire tirassar. Era fòra d'alèn, secotit de la paur, incapable de nadar. Remontat sus la ròca, alongat, Athanasia l'assolava. Eu disiá rèn. La paur lo quitava pas.

Queta idèa me prenguèt de cabussar en mon torn? Idèa de se' n creire, ò atissement de veire? Plombère dins lo trauc coma dins la paur. La primera causa: i ròcas li muscles que badavan toti, mòrts. Lis augas au fons negrassas. Tocant lo fons, me revirèr. Is entorns dau tunèu de la lutz, un escur de bauma. Un pauc de lutz pasmens se i expandissiá, pron pèr destriar li causas penjadas a la susfàcia, de mochons de pèis blancàs, de tròç de fusta, una ò doas causas mai lòngas, immobilas. Ne toquère una dau

pè; compenguère au tastar: una carn. Era un òme. Mon bombir me remontèt. La partega m'esperava. l'emponhère.

Longtèmps agacheriam la mar sota nosautres, dins la calanca e mai au luenh. Li gibas dau plan avián ara un nom pèr nos portar esfrai: caras, espatlas, pitres. E rèn bolegava pas.

Sus l'iscla, lo pèis e lis aucèus començavan de se poirir. Mesclada a l'odor de mazot, la pudesina veniá afrosa. Se meteriam a prene lo poiridier a la man e a lo traire a l'aiga. La mar o beviá sens glop; de còps lo tuert estrifava la pellicula negra, un quicòm de blanc se mostrava, e nos reviraviam pèr ne pas mai veire.

Çò qu'aviàm de faire, o fasiàm lentament, sèns i creire, rosegats de lassiera, en tornant nos acaptar a de moments dins la cistèrna pèr i aver un pauc de fresc. Aquela cistèrna nos sauvèt li jorns primiers, non solament pèr son ombra, mai perque dins son fons gardèt un remèmbe d'aiga, quauqui degots dins un cròs dau cemènt, que caliá lipar coma de bèstias. Quand n' i aguèt pas mai, li dròlles se meteguèron a lipar li parets.

La nuech es linda, bresilhanta d'insèctes; sus un pendís redòle, mon pes escracha la bauca; s'entènd lo jaupar d'un chin que mena dins lo bòsc; la fuelha dis agasts laissa una pega dins la man; dins lo tantòst, au bòrd dau riu l'ombra di noguiers es tan fresca que se n' escampa lis enfants. Lo remèmbe de la Pradariá me tèn.

Fins au dètz-e-nòu de julh... Sortèm plus qu'a la nuech. La lenga s'es conflada dins la boca. Avèm toti la fèbre. Morirem dins l'òrdre, a l'envèrs de nòstri fòrças, li manidas primieras, Ianni lo darrier. l'idèa de l'òrdre s'impausa. La mòstra de Didier mesura aquel òrdre; dona tanbèn li jorns. Rachèl rangoleja doçament; a lis uelhs entelats. Mon pes escracha la bauca, mi pès gafolhan dins la mofa entre li còdols dau riu. Vau traire la man dins una cava sota la riba, e sentirai la trocha entre mi dets. Vèn de tornar trobar l'odor d'aquela aiga. Rachèl a pron pena s'alena. Es l'auga: la dròlla, l'avèm sortida de nuech, pèr lo frescum se ne veniá enfin de la mar. d'efiech n' es vengut un pauc. Amb lo solèu levant, vesèm que lo tèmps a virat dau Nòrd. Un pedaç d'aiga aparèis dins lo mazot, esfilangat, puèi estelat. S'engrandís. l'aiga es linda. Podèm pas ne destacar nòstris uelhs. Una orada puèi, a ganhat de l'horizont a la còsta. Lo mazot resquilha, se' n vai, laissa a l'iscla un anèu negre, de mai en mai estrech. Tot vèn d'un blau espés. E pur. Amb lo mazot parton lis escombres, li formas escuras de còs. A miegjorn se fai un regonfle, la primiera ondada esposca sus li ròcas. l'aura nos foeta. Seriàm quasi revòis. Aviàm oblidat Rachèl. Es mòrta.

Es aladonc crese que passèt la bèstia. Dau cimèu de l'iscla ont eriam, drechs e trantalhaires, pèr desvistar lo mai de mar possibla, Anonciada faguèt primiera lo signe amb lo det. Quicòm se rebalava dins li ròcas, una besonha bruna, puslèu rossa; aquò arpatejava sus quatre cambas flacas, se quilhava un pauc, trestombava, cabussava, se

rebalava mai. Didier diguèt: “Lo chin!”; èra la primera paraula entenduda dempuèi dos jorns. Agacheriam Ianni. Benlèu aviá comprés pèr intuïcion, ò aviá agut la meteissa idèa. Faguèt non de la tèsta, en la reversant en arrier.

S’èra pas lo chin, èra una bèstia portada pèr la tempèsta. Ara qu’aviá desaparegut darrier una ròca, se vesia la traça negra de mazot que laissava. Aviá degut nadar dins aquesta mar aflaquida. Mai queta bèstia? Tornèt sortir en vista. I vegueriam lo morre escrachat, lo frònt bas, d’ussas. A un moment cregueriam...

— Un òme! faguèt Clemèn.

Mai pèr un òme èra tròp pichòt e tròp pelós. La bèstia benlèu nos aviá vists. S’arrestèt, agachèt. Puèi prenguèt paur. S’aclatèt de reculons dins una ascla.

Amb toti li fòrças que nos sobran, a l’ascla aneriam. Ianni nos èra davant. Mai aviàm degut passar entre de baucets que nos levèron la vista, e aquò la bèstia bensai o aprofèchèt. Arribats, l’ascla s’encapitèt vueja. De tafurar nos avancèt pas a rèn. Quau sap ont la bèstia s’èra esquilhada?

Me siáu enganat totara. Es en tornant dau percaç de la bèstia que troberiam Rachèl mòrta. Sa maire ni mai l’aviá pas quitada. Dètz-e-sèt de julh... Es la costuma de saber la data qu’un èstre morís, coma la que nais. Aquò s’escricèla dins la pèira di tombas: dos termes pèr mesurar coma una cambada de tèmps. Podiàm pas pensar d’enterrar Rachèl, sèns pica ni rèn de fèr sus aquela iscla tota de ròca. La caudriá traire a l’aiga. Antau l’engoliriá l’oblidança. Coma nosautres, coma toti lis òmes. Pasmens se podiàm pas faire a l’idèa de pas marcar aqueli doas datas en quauque endrech, coma lo signe dau passatge de nòstra amiga de carneta e de rire. Foguèt Didier que destrauquèt en varalhant un tròç d’aram gròs, e venguèt engravar l’inscripcion dins la pèira, en dessus de la tèsta de l’enfant. Lo nom, lo pichòt nom, li chifras. I passe davant mai d’un còp dins la jornada. Se pòt quasiment plus rèn legir. Era qu’una grafinhadura.

Aqueu dètz-e-sèt de julh, lo passeriam, çò que ne demorava, agrovassats a l’entorn dau còs. Tant nos auriá agradat que Bregida s’espetèsse en orlaments, ò soïnèsse. De nos trobar amb una dolor de maire, segon l’usança, nos auriá assolats nosautres. Auriàm ensajat, vanament que vanament, d’assolar la maire. Mai Bregida o sabia que de solaç n’i aviá ges pèr degun e que la dolor èra plus a l’ançada de nòstre desespèr. Sofrissiá. Sofrissiá benlèu pas mai que nosautres, ensucats de solèu, tot l’èime coma la boca enduresits de la set, incapables de pensar a quicòm mai qu’a nòstra mòrt presènta dins nòstra carn, e que l’enfant n’èra la forma vesedaira.

Es nòstra mòrt. que vesiam caminar en agachant coma se fronzissiá la pèu de la dròlla nusa sus lis òs que d’ora en ora se fasián mai grossans. La cara de Rachèl èra plus umana. Era coma d’una mòmia. Ni mai nosautres aviàm pas la cara d’òmes e de femnas. Lis uelhs de Bregida avián perdut la lutz; sa vista s’enteleva, e verai qu’au biais qu’aguèt un moment pèr paupejar lo sòu a sis entorns, compenguère que començava de i pas veire. Nòstri vistons se fasián pèira e tot lo còs rocàs. Apreniàm lentament l’existéncia

minerala. Quand i pènse, m'estone encara qu'Anonciada, qu'èra tan paurosa, ninòia e nècia, aguèsse pas cridat. Antonieta tanbèn que si uech ans i donavan lo drech sai que d'un ratigàs de bramadissa.

Mai ara eriam totis egaus, empeirats; ni i fasián lis ans, ni lo sèxe, ni lo caractèr, ni l'idèa. Li Grècs èran parier coma nosautres, levat qu'èran vestits e qu'Athanasia, i arribava de marmotejar una preguiera. Segur que de pregar i fasiá mau a la garganta; li paraulas sortián a pena, raucas, que devián estrifar en passant. Quand lo solèu aguèt tombat dins la mar, es sus la preguiera d'Athanasia que montèt la cançon de Clemènt. Me sovène: una d'aqueli cançons qu'amava, amb de paraulas americanas. La podiá quitament pas sortir. Meteguère de tèmps a la reconèisser, chapotada coma veniá. Tanbèn venguèron penosament li lagremas de Bregida.

Me podiáu pas pachar de pensar qu'aqueli degots esquichats levavan tota la vida que poguèsse demorar dins aquela carn eissucha. La sola pensada d'aqueu tremont... Athanasia tanbèn cantèt: una cançon grèca, benlèu un cantic, sai pas. Li doas cantas se tustèron, s'acompanhèron sèns arribar a se mesclar. Es aladonc que me prenguèt la paur. Non, d'aquela paur me vòle pas sovenir. Pariera benlèu a la di baugs que quauqui jorns abans avián cubèrt la terra de bombas. Çò que faguère, me' n remembre pas. La paur èra una necessitat de violéncia. Me ramente rèn que lo còp de ponh de Ianni que m'amaluguèt. Trestombère de morres, lo tempe embofigat. Pèira, aquí, si que voliáu venir pèira. Un tròç menut d'astre mòrt. Sentiáu la terra sota ieu que virava dins l'infinít, me sentiáu lo cèu dessota, is espatlas. Pèr plorar, o podiáu pas.

Crese que me quitèron, lis autres, d'alongat. Eriam dos alongats, Rachèl e ieu. Benlèu nos cresián mòrts li dos. Aquela nuech, i aguèt quasiment pas de luna. Lo negre m'ajudava. De grumèus de pensadas sota mon cran s'espessissían; d'images... Lo mai ponhèt: Bregida qu'ai seguida au sorgènt, darrier la jaça; se clina, son jonhe bada. Ela sap que la desire. Ne parleriam un jorn. Ela sap que l'ai amada; avèm pas agut besonh de ne parlar. A agantat mon agachada, s'arbora subta. Clemènt arriba. Entènede son pas qu'escracha li feuses.

Clemènt a mes la man sus mon cotet. Me fai virar la tèsta. Non, es pas Clemènt. Es Athanasia qu'endevinhe sus lo cèu. Son det calenha mi labras. Es fresc. De la poncha de la lenga, lo taste. Es umid. Athanasia me duerp la boca doçament. Sènede una terralha. Sènede que de la terralha raja un glop d'aiga. l'aiga me revèn. Encara un glop. Vese mieus Athanasia; dins la nuech son agach lusís. Sèmbla bèn que soriga.

Lo sorgènt, un uelh dins lo vèrd. Li rasigat ges van a l'aiga dins la terreta que se frisa sota lo pè. Pèr beure, òm se planta lo pè dessota una rasic, òm se clina tot, li mans tengudas i rasics, e l'odor de l'aiga monta. Un bombir d'aiga, ara. Una aiga immènsa e sauvatja, blava, que davala la Vauloïsa, entre li saps. Demorère d'oradas a la vèire sautar un pètge blanc que fasiá restanca; sabiáu pas fin finala se corrissiá totjorn ò se ieu amb la riba i veniàm pas a l'endavant. Un potz, sota la figuiera. Non, èra pas aqueu potz; un

autre, e l'arbre èra un ginjorlier. Au potz anave, enfant qu'ère, atissat pèr lo negre e espaurugat. Lo cabús di granolhas... l'odor... l'odor de la cistèrna au maset de mon grand...

Es aqueu vèspre dau dètz-e-nòu que dins la cistèrna la fendascla faguèt aiga. En intrant dins lo recaptador, Ianni sentiguèt mai de fresc. Un fiu lusèt trespitava. Aquí veniá tot çò que d'aiga s'èra avenat dins l'iscla, e vrai qu'encara vèn. Beguèron toti en s'amorrand. Çò que l'enaut de l'ascla donava, l'embàs se l'engolissiá. Amb de terralhas trencadas e de cemènt vièlh emplastrèron una mena de pila. I demòra.

Athanasia me faguèt signe. Fins a la cistèrna me rabalère, ela m'ajudèt. Beguère mai dins la pila. Entre lis amics, i aviá coma de cacalàs estofats. O de choquets. Sanglotavan ara Bregida e Anonciada. Crese qu'es Anonciada que quilèt: "la bèstia!". Sentiguère un quicòm de pelós dins la pauma. La bèstia aviá niflat l'aiga e èra venguda beure entremitan de nosautres. Quichère, mai a toti la bèstia escapèt. Entreveguère son ombra encrocada au cimèu dis escalons.

Lo pichòt còs negre de Rachèl dins l'auga, l'idèa bauja de Bregida qu'udola, Didier e ieu que prenèm l'enfant e corrissèm a la mar, aquò' s pasmens çò que cau dire pèr arribar a l'image de la poncha de ròca d'ont resquilha la carga mòrta. Demoram li mans dubèrtas. La mar es sedosa i primiers rais. De relargs de mazot qu'encara se radassan fan mai seda. Lo solèu se lèva e vesèm toti, Clemènt, Bregida, Anonciada, Antonieta e li Grècs nos an rejonchs, Rachèl que tòrna sortir de la mar, acotada a una pòst, presa dins d'augas esfilangadas, e que se' n vai dins un corrent devers miegjorn. La seguissèm longtèmps, qu'es plus qu'una bofiga sorna entre d'autres, un ponch que podèm plus dire s'es lo bòn. Ianni fai signe d'autre costat. Sota nosautres, a mitat escrancada, i a una caissa que dedins quicòm i lusís. d'aqueli consèrvas ne visqueriam mai d'una setmana. Benlèu aquò auriá sauvat Rachèl.

Quand torneriam a la cistèrna, consèrvas crebadas amb lo tròç d'aram que Didier trobèt mai e amb una pèira, dinnada facha golaudent, Athanasia nos aviá passat davant. Sus una astèla de fusta aviá cavilhat una icòna a la paret, a costat dau sorgènt. Segur qu'èra una icòna, e se i aviá ges de lum pèr l'esclairar, es que de fuòc ara nos caudriá faire sènsa. Mai dins la mieja sorniera se vesíá bèn una cara, semblèsse, de divinitat. Ont Athanasia aviá destoscat aquel image? En me sarrant, remeteguère l'agachada. Lo Crist d'Athanasia èra Malcolm X, un retrat que Clemènt aviá dins sis affaires, la sola causa sauvada de nòstre campament. l'icòna, l'ai pas levada. Sai pas perqué, un còp qu'èra casuda, la tornère empegar a la paret.

II

ARA es pèr tu, Athanasia, qu'escrive. Siás tornada. Sai pas coma e me o pòs pas dire que o comprega, mai siás tornada. E ne siáu content. M'arriba de te'n voler que m'acorchisses la vida. Cube lo molonet de consèrvas: çò que te balhe toti li matins pèr manjar, seràn de jorns de manca pèr ieu. T'agache quand t'amorras au sorgènt dins la cistèrna; as un biais que me fai crénher que l'agòtes luenh sota terra. Pasmens siám dos que tenèm drech sus la rocassilha, au mitan de la mar, ieu nus, tu agolopada dins ti ropas negras, cinc cambadas totjorn entre nosautres que i passa lo vènt. Dos.

Ensage pas mai de te parlar. Ma lenga, la comprenes pas. As jamai comprés çò que te disiáu. La tieuna, ne sabe pas vint mots. E crese pas que de t'aver mai, la paraula me siá tornada. Me vòle pas ni mai sarrar de tu. Quand ne fau la mina, te reculas. La peur de ieu t'a pas quitada. Totjorn pènsas a çò que se faguèt de tu, de ton òme, una nuech afolida. N'ai vergonha. Arribèsse a veire dins tis uelhs, me i miralhariáu la vergonha. Mai basta! Vergonha e peur, qu'es aquò, a respiech de la terror que nos apària, que nos tòrce parier li tripas s'agacham l'horizont ont dos còps en junh se veguèt lo signe, ont ara i a rèn mai, ont i aurà jamai rèn?

O, la terror nos apària. E tanbèn la vergonha d'aver viscut aquel endelai de l'uman que la catastròfa segur nos i menava. De qué visquères tu, sabe pas, entre ta partença e ton retorn sus l'iscla. La primiera consèrva que dobriguère pèr tu, te i traguères coma bèstia.

Me seguisses tota la jornada, a cinc mètres, lèsta a fugir se cau. T'assetas se m'assete. Escrive sus mi genolhs e tu t'agromelisses, genolhs entre braç, la mirada cavilhada dins la mar. Comprenes benlèu que çò qu'escrive, es nòstra istòria, de lòngra recaucada. Me legiràs pas. Mai pèr tu escrive: nos mete ensèm dins l'istòria coma es. Me sèmbla que te fau durar coma me fau durar ieu. Inexacte: fau durar lo coble que siám pèr l'azard; quicòm autre que un plus un: maugrat nòstre silènci, avèm mai lo biais d'un resum d'umanitat que non pas de doas solesas apondudas. Benlèu perque siás femna. Pasmens pas ma femna. Quand dòrme dins la cistèrna e que m'entredesrevelhe, te vese dormir agrovada sus l'escalier. Farai pas lo camin pèr te prene. Quau siás, Athanasia? Maire, çò crese. Deguères laisser un enfant a una baila, en quauque endrech de Grécia, e l'enfant es mòrt amb lo vilatge. Te dises Athanasia. Siás jove coma ieu: un pauc mai de vint-e-cinc ans. Athanasia, o sabe prononciar. O fau de còps. M'agachas donc. Pas mai. Ai pas enveja de te tocar.

Quau siáu, ieu? Tot de ieu t'es inconeissable. Parlariàm la meteissa lenga que nos fariá rèn de comun. Es coma pèr la paraula "erba"... Li sovenirs qu'ai son d'una outra vida

que la que pòs imaginar. Qué seriá pèr tu aqueu Blasi de i a quauqui mesadas solament, que se ganhava la vida dins un mèmbe sota terra a classar de papiers? Li papiers èran li d'una Facultat, e n'i aviá de dossiers! Mai que mai de trabalhs, de tèsis dactilògrafiadas a bodre, de còpias d'examens: tot aquò s'amontairava, i levaviam la pòussa coma podiàm. Li generacions d'estudiants passavan d'an en an en dessús de nòstre prètzh-fach, nos quitavan si quintaus de fuelhs mascarats. Era rar que tombèsse d'amondaut una demanda de consultacion L'impression d'èstre dins lo toat d'una vila de cervèlas, la pòs pas aver. Aquò èra pasmens mon angoissa quotidiana. Pòs pas comprene lo sentiment de l'inutilitat qu'aviáu, de mon ròtle de formiga magaziniera. Segur que pèr tu l'inutil seriá l'amont coma l'avau, la Facultat coma sa cròta, e li cervèlas coma sa mèrda. Ma protèsta te fariá rire. Sorise ieu en i pensant.

Sorise ieu ara di sesilhas ont la protèsta se negava dins li revendicacions de salaris: lo fum di cigaretas dins la sala ont acampaviam lo sindicat envelava pas tant lo verai coma o fasián li paraulas. Li paraulas, ensage de li tornar compausar; i arribe pas mai, aqueli tieras de concèptes encadenats ont l'avesat podiá percèbre l'expression sàvia d'una tendéncia, d'una filosofia politica, coma se disiá, lis ai perdudas pèr sèmpe, es clar. Saupriáu pas remetre la tendéncia e destriar li reformismes entre eli. Tot aquò èra pas que rebats matissats d'una bofiga qu'ara a petat. Tot just se pòde me sovenir d'un eslogan que se badava, ieu amb li colègas, un vèspre dins la carriera. Tòrne vèire la polícia cascada, amb si matracas e si bocliers, que nos empachava lo camin, tòrne sentir lo tuert... Entènde li granadas. Aqueu bruch esfolhat que fan li lacrimogènas...

Un jorn, èra fòrça abans, d'annadas sai que, participère a una manifestacion de non-violènts. Nos assetaviam au sòu, pèr una plaça; ni bolegaviam pas. Pèr nos levar d'aquí, la polícia s'i metián a dos pèr cada manifestant e nos prenián sota li braç e mai li cambas. A la cadiereta, coma jògan lis enfants. Ausavan pas parlar fòrt. Chuchutavan. Aquela crenhènça de l'enemic, aquela mena de respiech, i vesiàm nòstra primiera victòria.

As de braç magnifics, Athanasia. La maigror i fai sortir li muscles, mai a pas cavat lo redon. La nuech que venguères me donar a beure, amb ton braç drech sota lo cotet m'ajudères a m'arborar un pauc. Sentiáu ta calor, ta fòrça. Ai l'enveja de me laisser tombar au sòu, de faire lo que s'estavanís. Me vendràs mai a l'ajuda. Passaràs ton braç sota ieu. Me pallearàs.

Se somiava fòrça a passat tèmps. Debanaviam de discors politics que cambiavan jamai rèn qu'a de discors contraris. Au dedins de la bofiga. Lis òmes somiavan li pòbles. Demòra viu lo sovenir d'un tuert amb la duresa dis armas, de nhòcas recaçadas, un chuchutar de policiers... Aquò, o pòs sentir, tu? Coma sèntes que vives? Quand manjam, te susvelhe. Mastegas lentament. Mastegas pèr viure e çò fasènt, vives. Prene ton ritme: dins lo tèmps d'abans, me disián totjorn qu'ère tròp despachatiu pèr engolir, que d'aquela maniera me podiá pas aprofèchar. Manjar, alenar, marchar: una tieras de rites que tu n'as jamai perdut l'ample grèu. Aprofèchar lo còs dins l'espaci. Aquò demòra,

una fes mòrta l'idèa, lo pentiment, l'espèr. La majestat que nos quitarà qu'a l'agònia. Non-violènts. M'arrape a la pensada aquesta, de non-violéncia. Ara que l'univèrs a crebat de la violéncia umana capitalizada, nos cau afortir que siám sèns armas. Ièr au tremont, que me vesiás pas, te marchave detràs, e m'atencionave de caminar amb ta soplesa, de presentar a la mar una estatura tan pauc boleguiva coma la tieuna. Una estatura d'après toti li desastres.

Mai lèu me tornèt agarrir la terror, amb la nuech. Tu tanbèn, o veguèr. Avèm trachelat d'oradas, sèns nos remontar l'un l'autra.

Amb aquò, coma me jutjas? La sola mesura tieuna servís rèn qu'a mesurar la fòrça d'un òme, la teneson de si cueissas dins l'esfòrc de tirar un filat, la fermesa d'un èime dins la tempèsta, ò dins la resisténcia lònga au perilh, benlèu la resisténcia a la tortura. Possible que Ianni un jorn siá estat borrelat en quauque preson. Siáu pas d'aquela mesura; de guerra n'ai ges vista, de tortura n'ai pas patit. Quand venguèt lo perilh, eriam toti pariers davant.

Pasmens, te'n sovènes, avèm pas toti plegat d'intrada. Clemènt a costat de sa pichòta mòrta cantava. Coma jutjavas Clemènt? Ieu lo badave. Aquò veniá dau tèmps qu'eriam estudiants ensèm, eu mai vièlh que ieu de sièis ans. S'èra mes en tèsta un projècte de formalizacion linguistica pèr lo mejan di matematicas. Pantaissava de verificar si formulas sus un ordinator Mai un ordinator aquò còsta tant de l'ora; eu aviá pas lo sòu. Li matematicians e li linguistas lo tractavan de fantasiós. Partiguèt un estiu, amb Bregida sa femna. Laissava si fuelhs de chifras, emportava sa guitarra.

A la Pradariá lis anave veire dos ò tres còps dins l'an. Amondaut naissèron li doas filhetas. Un luòc ara pèr ieu coma pèr tu inversemblable, en Cevenas. Bregida e Clemènt dins la vièlha jaça trasformada teissián de grandì pèças de tela e fasián de belòias d'estam. Didier n'aviá donat l'idèa; eu l'estiu anava vèndre la besonha sus la còsta i toristas. Era eu que dessenhava. Son inspiracion èra aztèca, peruviana, miceniana un pauc. S'escacalassava en nos contant coma li gènts prenián aquò pèr un primitivisme cevenòu.

Didier, Clemènt, Bregida, ieu, li pichòtas, d'estiu sus la prada, d'ivèrn quichats davant una flambada de castanhier, ligats au mond soncament pèr la dos chivaus qu'anava a Colohac quora que li camins o permetián, beviàm solèu ò vènt, calor ò freg... Copats, semblava. Sai que pas d'a fons. Bregida e Clemènt vesinavan a tres quilomètres e s'èran mes au parlar de l'endrech, pèr tissa de venir mai natura. Devers Nadau èran is afachadas.

Didier, Clemènt, Bregida, ieu, li pichòtas sus vòstra iscla, quauqui jorns abans lo ronfle de la chavana: copats, aürós. Çai eriam venguts sus la promesa de Didier qu'èra passat pèr aici l'estiu d'abans e aviá conegut Ianni. A la Pradariá, l'agost, èra degalhada la patz. De parisencs i venián e avián traçat una pista de carts. Çai èra la patz. Çai

s'oblidava lo bruch e tanbèn l'angoissa de la guerra amenaçanta. Çai i aviá vosautres, li Grècs; sentiàm pron que Bèti e Nicò èran pas de pescadors; mai au malastre dau mond pèr destenèmbre li religaviam pas. Li Grècs, pèr nosautres eriatz una simplicitat de gèsts, una paraula incompresa, lo cant, l'aiga de la cistèrna.

Çai m'acostumave a amar Bregida sèns o dire, sèns rèn esperar que sa preséncia. Cabussave tre dobrir l'uelh dins la jornada de gaug. I a que de l'Anonciada que fasiáu pas la gaug. Didier nos l'aviá impausada a la partença. Podiàm pas li dire de non; aviá bèn lo drech de se la menar en vacàncias, e mai parlufiera qu'ensucava. Era la sola de se pas faire au silènci, a la mar. Disiá de l'onga que li mancava lo cinemà. Se nos laissèt doblidar lo transistòr, es que se i preniá rèn que la ràdio d'Atènas que parlava grèc e cantava folklòre.

Anonciada, quau èra? Vese son còs totalament moret. Foguèt la primera de se metre nusa, cotria amb lis enfants. Ancas popudas, garrons nerviós, jogava e cridava que tròp. Pèr aquò, amb nosautres fasiá que se plànher que languissiá. Pasmens cridèt pas dins la cistèrna la nuech de la catastròfa, quilèt pas a la mòrt de Rachèl. Après... Après, Athanasia, sabes que fogueriam toti diferènts.

Diferènts comenceriam d'èstre encausa de la bèstia. Dins la jornada dau dètz-e-uech ela tornèt a la cistèrna pèr beure. Prenguèt un moment que i aviá degun; eriam toti dins li calanquetas, l'idèa nos teniá de trobar una caissa mai. Entenderiam un bruch devers la vòuta blanca. Didier correguèt e l'entreveguèt que s'esbinhava: una esquina rossèla marcada encara dau negre dau mazot. "Aquí", faguèt en mostrant una crèsta de ròca. Aneriam detràs la crèsta. Foguèt mai l'afaire dau primier perçaç. De bèstia n'i aviá ges enluòc. A creire que s'escondiá a l'aiga. Pasmens èra peluda, èra pas una bèstia de mar. Aqueu jorn cabusseriam lis òmes un pauc de pertot is entorns de l'iscla dins l'amira de la destraucar. Vegueriam rèn que lo fons di calancas semenat de causas mòrtas ò lo tombant di ròcas dins lo temple escur, amb lis augas que viravan au violet mausan.

Lo vèspre fagueriam amb li pèiras tombadas una muralheta pèr enebir d'intrar la bèstia dins la cistèrna. Enemiga nos èra venguda a toti, pèr avarícia de l'aiga. E mai Anonciada faguèt que caudriá que quauqu'un gardèsse. Desenant monteriam la gacha, un après l'autre. Pas toti. Sai pas perqué, li Grècs foguèron tenguts en defòra de l'acòrdi. Benlèu simplament perque entendían pas nòstre lengatge, tant i a que quand un voliá beure, i faliá passar davant la gacha abans de sautar la muralha. Pèr dormir, nos abandonèron la cistèrna, e mai l'icòna. S'adobèron de remontar tres pams de cobèrt a son cabanon.

Se beviá sovènt. Li consèrvas èran una carn de buòu orrament salada, de marca americana. Lo rajolet, i arribava de mermar. Çò que deviá arribar, manquèt pas. Anonciada que garda, tu, Athanasia, que vènes pèr beure, la calorassa que plomba... De luenh vos vese drechas a vos enfrontar, la dròlla nusa, ara maigra maigra, e tu linja tanbèn dins ti ropilhas. Si peus d'ela espelofits e ros; li tieus que contunhavas de li tirar en bendas. Anonciada te pica di dos ponhs sus la cara; te reviras, te'n vas... Aquí Didier

bombiguèt. Mandèt un carpanàs a Anonciada, que trantalhèt e s'ajacèt en cridant; t'anèt prene pèr lo braç, te menèt a la cistèrna. I fogueriam toti, e li Grècs tanbèn. Anonciada se rebalava sus la ròca en se bidorsant, salivava e sisclava. Ianni la remirava amb una bèba de desgost, li ponhs pesucs au bot de si braç.

La conclusion de l'auvari foguèt que se partiguèt lo molon de consèrvas. Fins ara, de la caissa qu'aviàm acotada a la cistèrna, se ne tirava au besonh, a la fam. Degun demandava ges de còmpte a degun. N'i aviá qu'estraçavan la viande. Didier reversèt la caissa, comptèt çò que demorava: un pauc mai de dètz boitas pichòtas. Çò que me sovène clar, es que ne balhèt una a cada grèc. Vos enaneriatz, e pèr beure, desenant vengueriatz cotria, dos còps de la jornada. Degun de nosautres s'avastava plus devers vòstre cabanon.

Coma i viviàtz, ailà? M'imagina que vòstra angoissa podiá pas èstre tan granda coma la nòstra. Au mens de Ianni e de tu. Lo mau atomic, podiàtz pas lo conèisser tan bèn coma nosautres, que nos rosegaviam la vida de çò que n'aviàm legit. Susvelhaviam nòstra carn, dins l'espèra d'una ronha. Es dins aqueli jorns que remarquère s'engrandir ma plaga a la cavilha. E Bregida i vesiá de mens en mens. Sabiàm qu'aviàtz mai de possibilitats que non pas nosautres de sobreviure. Imaginaviam vòstre mastegar paciènt e esparnhaire, vòstra resisténcia au solèu, a la fresquiera de la nuech. Justament, Antonieta aviá patit de la freg. Dins la jornada anava d'un pedaç d'ombra a un autre, curiosament. S'arrestava pas de gingolar, mai la solelhada i fasiá paur. La fèbre montava. Voliá plus rèn manjar. Sa maire la charpava doçament pendènt d'oradas pèr i faire empassar una bocada de carn trissa, e dau tèmps la carn s'escaufava, pudissiá.

Crese bèn qu'es lo 25, un dimenge, que de carn n'i aguèt plus ges, maugrat l'esparnha di darriers jorns. Antonieta èra plus qu'un cosset secotit de frejolums, cremant au tocar. Anonciada tanbèn èra malauta. S'èra encavada dins la cistèrna, li mans dins la conca de terralha, e ne voliá plus sortir. Pèr beure, la caliá rebutar. Remaumiava de paraulas incomprendiblas. Bregida demorava assetada li mans sus lis uelhs.

Moriguèt Antonieta lo 29, dins la jornada. O sauperiatz pas, vos aneriam pas avisar. Aviseriam pas mai Bregida; cresiàm de la trompar. Prengueriam Antonieta, Clemènt e ieu, e l'aneriam menar a la poncha que sabiàm que lo corrènt dins la mar l'emportariá. Segur que deguèt l'emportar, mai lo pichòt cadavre remontèt pas coma lo de Rachèl. Remontèt pas ni mai lo de Bregida.

O, Bregida foguèt mòrta aqueu jorn meteis. Quand torneriam de la poncha, la vegueriam pas. Didier èra demorat assetat, a escrinclar una altra data dins la ròca amb son tròç d'aram. Nos faguèt un signe de la tèsta, que s'anèsse pèr en darrier, au cimèu de l'iscla. Escaleriam e vegueriam Bregida expandida. S'èra traguda d'una crèsta de ròca, tèsta sota. Encara soïnava. Aviá la cara regada de sang espés, li cambas petadas au dintre de la pèu qu'avián una forma desgubiada. Visquèt pas una ora mai. Dins si darriers moments, degun parlava pas. S'entendiá gaire son bofe; Didier, Clemènt e ieu nos

clinaviam de mai en mai sus ela pèr pas pèdre son gemicar. Venguèt un moment que i aguèt plus de bruch que lo frisar de nòstri peus dins l'aura.

M'agachas, Athanasia. De segur qu'ara en escrivènt, ai degut m'arborar e me tornar assetar. Comprenes que dins lo racònte que fau, quicòm se passa. Siáu afebrit, tremòle. Çò que se passa, o pause pèr eschich. O ai pas fach encara. Es la dolor que me tòrna grelhar au davant dau pitre, coma una lama que m'estrifèsse. Tota aquela fin de jornada, li doas mans a mon pitre, trevère l'iscla sèns pausa. Orlave, crese. De remèmbrs de Bregida me pauficavan: ela davant la jaça que s'encor; ela au sorgènt; ela coma èra abans, dins la vila; ela a París dins un viatge ancian que fagueriam, qu'amb Clemènt venián de se maridar. Un vèspre d'ivèrn, es drecha a l'arrier d'un autobús; sa cara s'enflorís de la freg. La lassiera me prèn, trestombe sagnós dins li rocassilhas d'un fons de calanca M'endòrme amb la dolor au pitre. L'auga me desrevelha. Lo primier solèu me caufa. La dolor a partit. Impression estranha d'èstre netejat. Un començament dau mond. O una naissènça a la mòrt perfiecha. O escrive a la lèsta. Pas tornar a la dolor. D'aquí, la terror de la mòrt s'es pas arrestada, mai i mescle plus li sobras dau tèmps ancian, i mescle plus lo patiment inutil, l'amor. O pòs benlèu sentir coma ieu. As degut te desfaire de l'amor d'un enfant, de l'amor de Ianni.

Me sovène plus dau jorn d'après aquela auba. Me sovène que dau dimenge puèi. Còmpte: èra lo primier d'agost. La fam nos quitava pas. Era un trafegar de sofrènça dins li tripas. La tèsta nos rodava. A vosautres tanbèn, es de creire. Es de vosautres, en vos agachant, qu'aprengueriam de nos sostenir. E nos sarreriam de vòstre cabanon. Preniàtz a flor d'aiga de peçucs d'auga malauta, curaviatz li cauquilhas de muscles. Amb de frejaus, trissaviatz aquela mangisela pudènta, empoisonada sai que. Aqueu dimenge, mastegueriam amb vosautres, en lucha còntre lo vòmit, còntre lo mau de vèntre. Astre que lo rajòu nos abandonèt pas e que l'aiga nos fasiá empassar la vianda eissucha e salada. L'endeman toti eriam malauts pèr morir. Li colicas nos torcián, e lo pauc qu'aviàm engolit nos furnava dins lo vèntre, coma una fuòc sota de pòsts banhadas. Nos alunchaviam plus gaire de la cistèrna, ni mai li Grècs, e l'odor fèra de nòstri excrecions nos virava a l'entorn.

Jamai faguèt tan caud coma aqueu diluns. Sentiáu que me poirissiáu au dintre e la calor dau jorn me pegava a la pèu coma un autre poidier Me reballè a la mar. Aquí, dins la calanca, amb lo morre sol que sortiá de l'aiga, prenguère un pauc de vòlha. M'engarçave pron que la mar foguèsse una poison. O èra mai discretament que l'èr. De tot biais li pensadas anavan pas tan luenh coma de combatre la poison. La vòlha èra de viure una minuta mai, e una mai encara, sèns remèmbrs e sèns avenir. Mandave la man pèr desrabar d'augas, li mastegave e lis escupissiáu. Crusquère un cranc mòrt que me venguèt a la man.

Me'n tirère a la nuech tombada, fins a la cistèrna, vèntre au sòu, coma auriá fach un verme. E verme ère vengut, animau primitiu que sis anèus se bolegan e van ont cau sèns que siá mestier d'una pensada a la cima de l'èstre tot. A la cistèrna degun mancava: o

comprene pèr la seguida; dins l'ora ère pron incapable de comptar li companhs fins a sèt.

L'auga mai... L'auga sus una mar reversada, lo cèu en dessota... Ere alongat, la tèsta penjadissa sus un ressaut de ròca. Lo tèmps que cau pèr sortir de la sòm, pèr saber qu'òm viu... Lo tèmps de tornar trobar la dolor dins la frechalha... Lo tèmps de tornar comrene l'iscla coma una realitat immènsa, complèxa a ne jamai capitar l'òrdre dins l'espaci... Lo tèmps de se revirar... Lo tèmps d'avisar sus la mar un ponch negre... Lis autres l'avián vist tanbèn. Ianni èra drech aplantat sus rocàs, qu'agachava sèns mutar. Degun non parlava. Lo ponch grossissiá, s'esclarcissiá, virava au blanc. Era una vela. Deguèt metre una bòna part dau jorn pèr venir de l'horizont fins a l'endrech que conegueriam lo batèu qu'èra. Mai la durada nos importava plus ges, au ritme que viviàm, qu'alnaviam, que pensaviam.

Se desvistava la vela, tota tiblada; vènt en popa, montava lo batèu dins la mirada. Un òme èra darrier. Quand aguèt virat a l'òrsa, se veguèt son estatura nusa a l'empenta. Nos aviá apercebuts. Cercava d'abordar. Foguèt davant nosautres que l'aviàm pas vist arribar. Son rire, lo peu saure e l'òng sus sis espatlas, lo peu saure a son vèntre, darrier image coma primier. Benlèu que demorère estavanit de jornadas.

Leif, te remèmbras que se disiá Leif, aviás après a dire son nom amb ton accènt de grèca, Leif nos sauvèt. Leif, son istòria, coma nos la contèt en anglés, es una part di darriers moments de l'umanitat. Leif èra suedés e ric. Sus son batèu, anava d'un pòrt a l'autre de la Mediterranèa amb sis amics de l'ora. S'atròba qu'aviá fach calafatar e enquitranar la còca dins la setmana dau tretze de julh. Se capitava au miegjorn de Morèa, devers Pilòs, sus una plaja, sota lis eucaliptes, en cala seca. Leif lo vèspre de la chavana dormiá dins un ostalon de pescaire. L'ostalon foguèt emportat pèr l'ondada; parier lis autres. Luchèt tota la nuech puèi pèr se mantenir sus l'aiga, a la lusor roja dau cèu. S'arrapava a una pòst ò a l'autra. Entendiá de cridadissas. Respondiá. A l'aubeta, veguèt d'òmes que fasián coma eu. Chamèt. Poguèron pas s'ajónher. La còsta èra luenh. La mar encara bacelava. Lèu s'atrobèt sol, e perdeguèt la vista de la terra. Se sosteniá sus una fusta. Traversava de radèus de pèis mòrts. Rescontrèt de negadís. Sabiá pas çò qu'èra arribat.

Au mitan dau jorn pasmens veguèt un batèu a la descisa, sèns velas, lo mast quilhat. Un batèu d'estivaire, pron semblant au sieu. Nadèt, arrapèt un armeg que penjava. Montèt. Just sus l'horizont resquilhava la pèu de mazot. Ne foguèt lèu au mitan. Aquí demorèt, sèns que rèn boleguèsse. Podriá pas comrene. Sus lo batèu, degun. I aviá la ràdio e mai marchava, mai preniá rèn. Vesiá li grumèus dins lo mazot. Arribava a reconèisser una tèsta d'òme immobila a cinquanta mètres. Mai la rason de tot aquò? Pensava bèn a una catastròfa de guerra, mai o voliá pas creire. Perqué lo batèu èra estat esparnhat pèr la tempèsta? Era demorat nòu. Finiguèt pèr s'imaginar una rason. Lo batèu segur èra en cala seca tanbèn; sota un cobèrt, qu'esperava d'èstre mes a l'aiga. La tempèsta deguèt arroïnar lo cobèrt, mai tenguèt de tèmps; foguèt l'aiga en se retirant,

quand s'apasimèt la chavana, que l'emmarèt. Antau partiguèt sol lo catòrze au matin, arnejat e provesit. Leif i aviá de qué manjar, de qué beure.

Leif aviá de fòrça dins si braç noseluts. Aviá l'èime de metau. Meteguèt a la vela e quand lo mazot s'estrifèt, quand se levèt l'aura d'amont, comencèt sa navigacion, acompanhat dis escorilhas di vilas, passant de vaissèus crebats que d'a cha pauc s'apfondissián, d'estendudas d'aucèus flotejaires que fasián parèisser la mar tota de gruma, en crebant totjorn mai au miegjorn una immensitat solelhosa e muda. Mesurava lo desastre a si rescòntres e dau mai anava, dau mai l'idèa de la tempèsta cedissiá a l'evidéncia de la guerra atomica. Vesiá lis aucèus mòrts, ne vesiá plus ges dins l'èr. Sentiá que la mar sota sa caminada s'èra mòrta tanbèn, e tastava l'èr en i saborant un gost estranh, una leugeiretat desconeguda, coma sus una montanha nauta, la frescor en mens.

Leif aviá perdut la vista di còstas. En tirant devers miegjorn, se cresiá de pas mancar Crèta. Un matin desvistèt, en dessus d'una nèbla emporporada, la crèsta nauta di Montanhas Blancas. Se coneissiá, aviá ja trevat l'encontrada. Cercava la Canèa. Mai a dicha que se sarrava de la riba, l'odor i secava la gargamèla. Premier creguèt, tant èra doça, que foguèsse d'una prada florida ò de fruchas maduras. La maduresa puèi ganhèt sus lo doç, la sentor s'espessiguèt, venguèt amara. Leif a l'odor se pintava la vila, dins li carrieras e sus lo pòrt li còs dis òmes a se poirir. Mai pèr lo premier còp dins l'istòria de l'espècia, se poirissián sèns noirir de manjança. Segur que i aviá plus ges de moscas, plus ges de vermes. I aviá plus ges ni mai de plantas pèr s'engraissar la vida de la mòrt animala. En costejant un cap, Leif veguèt li grands eucaliptes brancuts e nus. Li fuelhas se devián poirir amb l'èrba. Dins li castes de la montanha li cabras e li fedas alimentavan la pudeson de l'èr coma li pastres. Pasmens li semblèt d'entèndre de belars. Li semblèt que de vòtz umanas gencavan.

Leif se sarrèt mai. Anava abordar, engulhava una calanca qu'au fons se i vesiá dos ostaus blancs. Aviá mes un mocador davant son nas e sa boca pèr resistir a l'odor. Aviá l'aura en popa. Si velas èran bèn tesadas. S'atencionava a la manòbra. Sentiguèt subran que lo batèu s'alentissiá. Aviá pas pron susvelhat l'aiga. Entre la fòrça dau vènt e la resisténcia de la mar, lo batèu s'enarquèt, cracinèt tot. Cauguèt lèu se revirar, se plantar dins lo vènt, e aquò se faguèt pas facil amb l'espessor de la mar, puèi abatre la tela. L'aiga èra rèn qu'una pasta ont dins lo mazot amolonat se destriavan de bèstias e d'òmes, e d'aranges de pertot. Una cargason ailà s'èra recampada après un viatge a l'ersa. L'odor de la frucha èra mai fòrta que la de la carn. Mai aquela odor èra pas mai sanitosa que l'autra.

Sus la riba de creaturas s'arborèron, tres ò quatre. Semblavan pas d'aver la fòrça de cridar. Levavan lentament li braç e dins lo movement que sotlevava li possas, se podiá devinhar s'èran de femnas ò d'òmes. Un aucèu radava coma un ponch negre dins lo cèu: una tartarassa, benlèu una aigla.

Leif demorèt un moment aplantat a cinquanta mètres de la riba. Li creaturas s'èran agromelidas; l'agachavan sèns bolegar. Puèi montèt mai la vela, prenguèt l'òrsa, vènt quasiment dins lo nas, pogèt tant coma podiá. Lo batèu se clinèt. Tres bòrds de tirats e foguèt fòra la calanca. Li vivènts de la còsta s'èran arborats e puèi ajaçats.

Leif tota la jornada e la nuech d'après, que vouguèt pas dormir, anèt cap a l'Oriènt. En estènt que l'aura aviá molat, sus la mar l'odor s'èra establida fins a quauqui centenaus de mètres de la còsta. Leif ne prenguèt la rara, qu'a pena se sentiá de còps coma una prima pèrvèrsa, de còps amb una semblança de ferum, e la rara seguissiá, sus l'aiga. D'aquela maniera, dins tota la nuech que foguèt escura, se poguèt faire l'imatge de la còsta: sufisiá que l'odor l'obligèsse a quichar sus babòrd, èra la terra que fasiá giba. D'aqueli gibas, n'i aviá de gròssas, coma de bofigassas d'odor dins lo negre. Sabiá adonc que passava davant un endrech, una vila.

L'endeman pasmens ensagèt d'abordar mai. Causiguèt un ponch dau navegar que la terra èra vesina pron e que semblava de pas aver d'odor. D'efiech la còsta èra vueja, tota en ròcas. La solelhada escalugava. Laissèt lo batèu sus l'ancora, toquèt amb lo nègachin. S'avancèt dins terra. Anèt fins a trobar de bartàs. Li fuelhas èran passidas ò tombadas. L'horizont boscatier èra sorne. Anèt mai sus un camin. Veguèt un fum, que montava drech. L'odor èra la de la carn cremada. Un galavarditge se levèt dins eu. S'acorsèt. En quauqui minutas, en se desalenant e en tossissènt que lo fum se fasiá espés, arribèt a desvistar una comba. Au fons de la comba, qu'èra d'una mena de sòrra, i aviá un lenhier grand de brancas, de bartàs espinhós, de pòsts. Dins lo lenhier, negras ja, de formas d'òmes e de bèstias, que de flamas pichòtas i corriassán dessus. Is entorns dau lenhier dos òmes s'afanavan.

Leif sabiá un pauc de grèc. Di dos pastres poguèt aver de nòvas dau desastre. Era lo primier còp dempuèi la nuech de la tempèsta. Li pastres sabián pron de qué se trachava. Dins lo moment, de vilatgés qu'avián la ràdio e que fugissián dins lo trescamp o i diguèron. Foguèt la secotida, la cèu roginàs, la plueja, l'aurassa fòla. E puèi la venguda dau fuòc. Un fuòc dins l'èr, mesclat a l'èr. Dos còps. Li gènts e lis animaus morissián en virant sus eli, lèus espetats, racant una golada de sang. Li fuelhas dis arbres caulejavan a la subita e l'aura lis emportava. I aviá de plaças esparnhadas, degun podiá saber perquè: d'aquí estant, l'òme vesia tombar lis autres; un pin, un olivier demoravan vestits de brondas. Dos còps, pèr astre, li dos grècs de Leif s'èran capitats dins aqueli recaptès sèns confinha vesedaira, senon de la mòrt qu'enrodava. Palaficats, agachèron. I aviá tanbèn d'endrechs ont tot èra netejat: òmes, bèstias, vegetacion dispareissián, e mai la terra e la pòussa, restava que la ròca coma una ossamenta curada. Leif aprenguèt antau que de bombas atomicas èran casudas sus Crèta.

Ara li Grècs, après de jornadas d'espavènt, avián abrat lo lenhier e i portavan tot çò mòrt que i aviá dins l'environs sieuna. Donat que vivián, e pèr espèr de mai viure, recomençavan lo rite vièlh de donar au fuòc çò que la vida l'a quitat. Era clar que se desplaçarián, qu'abrarián d'autri lenhiers. De qué manjar, ne trobavan dins lis ostaus

arroïnats. Podrián benlèu tenir d'annadas, se la malautiá li preniá pas. Avián un pretzfach, menavan batuda. Quauqui fedas viravan is entorns de la comba, en cerca d'una erba. Belavan de la fam.

Dins un recanton, i aviá un uelh d'aiga. Leif se i amorrèt. Pensèt que i caudriá tornar amb una dorga, pèr la provision dau batèu. Perque Leif s'èra pas dich de demorar amb li pastres. I caliá anar mai luenh, en cerca d'una vila que foguèsse pas mòrta. Anava demorar quauqui jorns aici, pas mai.

Pèr l'ora, li Grècs èran assetats e pregavan. La preguiera èra ritmada, fasiá partida, se vesia, dau rite de l'enterrada. Pregavan pèr lis òmes ò pèr li motons? De moton, i aviá una pauta talhada au cotèu que se rostissia a l'òrle dau lenhier, sus la brasa. De fes un anava la revirar. Quand foguèt cuecha, Leif amb eli mangèt la carn gostosa. Se ramentava pas d'aver agut lo sotlèu de tirar una vianda dau fuòc que rabinava de cadavres d'òmes. Aviá gardat qu'un sovenir, que s'èra regalat après toti li jornadas d'empassar de consèrvas. E mai la promiscuïtat aquesta li venia pron bèn a l'èime. Sabes, Athanasia, coma Leif èra desprovesit d'angoissa, voluntós de viure, evidènt de benastre. Sabes pas benlèu çò que nos contèt encara dins son anglés perfiech, que tu comprenias pas, se Bèti lo revirava pas; qu'amb li dos pastres de Crèta, qu'èran joves e garruts, faguèron l'amor sus la sòrra. Aquel aristocrata suedés aviá lo sèxe impecable coma li muscles dis espatlas e dau vèntre, e mai desvergonhada la voluntat de viure.

Es tot bèu just quand èran a la joguina, devers la fin dau tantòst, que i aguèt l'auvari. Avián pas pron susvelhat lo fuòc. Venguèt una soledrada. La flama se clinèt au sòu, enreguèt una tiera de bartassilha, montèt un pendís de la comba. Aguèron bèla a córrer, èra tròp tard. Lo fuòc faguèt lo torn di còlas, lis embarrèt, ganhèt camin sus li fedas, se prenguèt a sa lana. Se ne veguèt una bombir, qu'anèt dins son escorsa enflambar mai de buscalha. Li fuelhas mòrtas au sòu petejavan. Tota la montanha en un brieu de tèmps venguèt regalida. Lo fum escurciguèt lo cèu.

Leif e li dos pastres traquèron en tirant vers la mar. D'aquela part la vegetacion èra pron rara. Un còp cremada la cortina de fuelhas e enflambats lei relargs d'espinhàs, i aviá plaça pèr passar. Se rumavan li pès, landavan. La dolor li fasiá cridar e landar mai. Pèr malastre un di Grècs resquilhèt que la mar èra ja en vista. Redolèt entre de ròcas, en sota lo camin. Cabussèt sus un brasàs. La ropa qu'aviá a sis ancas prenguèt fuòc. Se viutava per l'amoçar. Si peus lòngs faguèron un pegon. Orlava. Lo fum de la montanha retombava. Leif e lo companh perdián la vista. S'encorreguèron mai.

Lo companh tanbèn de l'error orlava. Gingolava e s'arrapava a Leif, l'entrepachava. Leif lo remandèt d'una butada. L'autre trantalhèt, venguèt marrit. Acampèt un gròs còdol. Leif foguèt mai prompte. Li mandèt un bacèu que l'amaluguèt. Arribèt au nègachin qu'a pena lo Grèc se s'arborava mai. Desfaguèt la còrda nosada a un mochon de la ròca. Entreveguèt encara, dins tot lo fum, l'òme amb sa pèira a la man qu'arribava a l'aiga e i cabussava. Voguèt tant coma aviá de fòrças.

Montèt sus son batèu, meteguèt a la vela. S'emmarèt. Lo grèc semblava d'aver abandonat la corsejada. Lo batèu limpava lisc a flor d'ondadas. Lo soledre conflava la tela. Darrier Leif Crèta flambava; coronada de fum; cremava amb si vilatges mòrts; cremava amb sis òmes e si dieus, nos contava Leif. I quite la responsabilitat dau dire.

Aquò nos contèt Leif pendènt de jornadas. Amb nosautres vrai que s'èra amistançat. De son batèu a bodre n'aviá tirat la mangilha. Nos l'aviá facha empassar primier pausadament. Agachava coma nos remontaviam. Nos regalèt d'aigardènt. En escambi anava beure amb nosautres au sorgènt de la cistèrna. Era entendut que quora seriàm pus revòis, amb eu partiriàm de l'iscla. Leif cubava nòstri fòrças, mesurava l'ajuda que tirariá de Ianni lo marin, la resisténcia di quatre òmes, la tieuna, Athanasia. I aviá qu'Anonciada que poguèsse l'apensamentir. Mai aquesta, l'agachava amb un sorire. Benlèu que n'aviá pietat, e que la pietat lo redemissiá dins son idèa, qué que diguèsse, de sa brutalitat passada: O benlèu que pensava autrament a ela que non pas a nosautres.

Leif aviá de mapas. I marcava un camin de fugida: faire lo torn de l'iscla granda ont de segur i aviá plus ges de vida possibla e faire tirar sus oèst, puèi sus miegjorn; ajónher Tunisia se se podiá. Fins ara aviá navegat solitari, en abatènt li velas quand i caliá dormir ò se pausar, totjorn dins la crenhença de pas poder tenir a la manòbra, venguèsse una ventada. Ensèm anariàm mai de prompte, mai de segur.

De l'escotar, lo miracle de viure se renovava de contunha, e mai s'assegurava. Dins la mar mòrta Leif ausava se banhar. Se sarrava de còps dau corrent que sabiàm e qu'aviá emportat li doas pichòtas e Bregida. Aquí passavan de pòsts sèmpe e de radèus d'augas negras. Leif lis agachava e se'n tornava. Nos menèt un còp un grand colar de femna en matèria plastica. Lo balhèt a Anonciada, que se lo meteguèt. Li gruns ros lusejavan entre si possas. M'avisère pron que toti aviàm enveja d'Anonciada, e mai Leif, noblament impudic dins son desir. Didier tanbèn se n'avisèt. Mai quinquèt pas.

Eriam ligats d'un projècte comun, mai pèr ara toti li nuechs Leif dormissiá sol sus son batèu. Aqueu batèu la jornada se balançava sus l'ancora. I anaviam, un ò l'autre, amb lo nègachin. Leif nos i recebiá en senhor brave, e sorisiá de la jòia ninòia qu'aviàm de reconèisser de mòbles e d'aisinas après li setmanas que de tot aquò eriam demorats sènsa e que o cresiàm perdut pèr totjorn. Nos quitava a tafurar dins la cabina. Dau tèmps parlava en grèc amb Ianni de la manòbra. Apreparava l'expedicion curosament. Segur qu'aviá comptat li jorns, amb li que viuriàm encara sus l'iscla pèr nos refaire. Aviá degut mesurar li viures. Lo cabinet ont li teniá rejonchs èra barrat a clau, e degun poguèt destrucar la clau. Pasmens Didier se n'entrevava, o sabiáu; o m'aviá dich.

Amb Leif aviàm tornat trobar lo fuòc pèr recaufar la mangiscla. O fasiàm lo vèspre e perlongaviam la velhada. Aqueli velhadas m'agradavan pas. Ramentavan de tròp li d'abans la catastròfa. Vesiáu la dolor s'encavar dins Clemènt e quand se metiá a cantar rèn que pèr eu me donava l'image d'un que corriá sus un caminòu entre dos avencs.

Gairave lo moment qu'anava trestombar. Aquel moment lo sentiáu venir tanbèn dins ieu, au vertigi de la sofrènça. Li caras di pichòtas, la cara mai que mai de Bregida me remontavan a la memòria amb una precision que m'auriá fach cridar, Clemènt aguèsse pas cridat abans ieu.

Leif s'arrestava de parlar pèr laisser passar la cridadissa. Clemènt soïnava un moment, e puèi Leif tornava a son racònte, n'anava, n'anava. Contava d'estius ancians, de navegacions fòrtas ò voluptuosas. Bèti ò Nicò reviravan de passadas l'anglés. Mai degun compreniá plus, se Leif de l'anglés passava au suedés. Aquí èra sol dins son remembre parlufier. Me demande ara se nos impausava pas aqueu retard de la partènça, non pas soncament pèr nos i apreparar, mai pèr una ceremóniá que se jogava amb nosautres, ont se recampavan si motius de viure dins una paraula pèr eu fòrça mai que pèr la còla d'escotaires. Aladonc me demandave s'èra veritat ò messòrga çò que contava, se li pastres de Crèta avián existit, se Crèta aviá flambat. Auriàm pogut ne veire lo fum e l'aviàm pas vist. Me demandave tanbèn, se'n còp clavat son racònte, nos quitariá pas a nòstra mòrt sus l'iscla.

Çò mai estranh èra coma se despreocupava de tota politica. Dins la convèrsa que nos i obligava, naissiá la question que la dolor, la fam, la terror l'avián enebida dempuèi la mitat de julh. Perqué lo mortalatge? Perqué li Poissanças mestressas de l'umanitat avián condemnat aquela umanitat? Vesiàm bèn que li vièlhi rasons èran pas a l'auçada dau malastre, e pasmens dins aqueli rasons cercaviam de qué acúsar, de qué nos revenjar e revenjar lis òmes toti amb nosautres; Leif sorisiá e disiá qu'aquí se deviá un jorn ò l'autre arribar. D'un gèst de la man dubèrta dalhava toti lis Estats, qu'èran pèr eu rèn que de bastisons de l'orguèlh dis òmes. Lis òmes, lis agachava toti dempuèi lo sieu d'orguèlh. Orguèlh de carn viva, de plaser facil. I semblava naturau d'èstre estat l'elegit d'una nuech, d'aver trobat pèr se salvar en mar aqueu batèu nòu, mes a l'aiga pèr la chavana unencament a son profiech, pèr sa libertat. Trobava simple de se n'èstre apoderat e de nos i recèbre coma au sieu. Benlèu que fin finala èra sieu, e que son istòria èra rèn que faussa.

Dins aquò, la gelosiá nòstra montava. Leif, l'aviáu en òdi. Sèns o dire, Clemènt, Didier e ieu, e sai que Nicò, eriam d'acòrdi dins l'idèa d'un jorn, lèu, partir sèns eu, sus son batèu. Nicò aviá de paraulas, la nuech, en anglés còtra aquel aristocrata que portava en delai de la fin de toti li classas la vantaça de sa classa. Li paraulas, li reprenifi en grèc. Ianni escotava e desaprovava pas. Didier sacrejava. Mai quand, lo matin, Leif nos tornava sus lo nègachin amb dins una saca lo manjar de la jornada, degun rondinava plus. Era de bòn veire qu'Anonciada lo badava.

Leif, quant de tèmps demorèt amb nosautres? Lo tèmps semblava de s'estirar, a languir que nos diguèsse de partir, ò dins l'enveja, creissuda jorn après jorn, de faire tàiser d'un còp de ponh sa parladissa d'ufana. Tot comptat, de jorns n'i aguèt pas mai de sèt. Crese bèn qu'es l'ochen que lo vegueriam amb l'Anonciada.

Li dos s'èran acantonats sèns que degun se n'avisèsse. Eran passats darrier de ròcas. Didier subran corrís, ieu tanbèn. Anonciada èra davant la mar, drecha. Eu detràs, li mans sus lis espatlas de la filha. Anonciada lentament se clina sota una quichada di dets. Didier, d'una butada de l'anca, fai cabussar Leif e sus eu s'emmanda.

Es verai que Leif èra plus fòrt que nosautri toti. E pas tan solament di braç. Di braç, ò, aguèt Didier, lo renversèt, lo mantenguèt quauqui segondas lis espatlas tocant la ròca. Puèi s'arborèt sèns còcha. Mai de quicòm mai que di braç. Antau s'explica çò que se debanèt puèi. Que davalèsse devers la calanca ont aviá lo barquet. Que prenguèsse tot son tèmps pèr aquò. Lo tèmps que Didier anèsse cercar dins un trauc un revolvèr, que degun sabiá pas que l'aviá raubat sus lo batèu. Que tirèsse. Leif èra a butar lo nègachin a l'aiga. Lo còp i rasclèt la man drecha, faguèt sautar un trocet de fusta. Se revirèt, chuquèt son sang. Nos agachèt. Sèns que degun boleguèsse, intrèt dins la barca, prenguèt li rèms, li meteguèt is escaumes.

Quand lo vegueriam arribar au batèu, bolegueriam pas mai. Levèt l'ancora. Mandèt la vela. Ianni adonc se traguèt a l'aiga. Semblèt una idèa que Leif l'esperèsse. L'agachava nadar, la man a l'empeta. Mai finiguèt pèr butar. Sortiguèt de la jaça de l'aura. Lo mast se clinèt. Ianni s'arrestèt de nadar. Tornèt. Cauquèt pasmens a Leif mai d'una ora pèr se levar de nòstra vista.

III

Leif amb eu aviá emportat la paraula. En agachant son batèu se demesir en mar, degun de nosautres parlava pas. Aviá tanbèn emportat tot espèr de partença de l'iscla. Aviá emportat la pitança. Nos aviá laissat rèn que lo briquet. Siás tu, Athanasia, que lo veguères lusir au bòrd de l'aiga, de segur tombat de sa man quand recacèt la bala. L'anères prene que l'aiga montava lo cubrir. Mai Didier te lo raubèt.

Es aquí que Didier càmbia. Càmbia, non pas sai que. Aviá ja pron mostrat que seriá lo primier de cabussar dins çò ferotge que nos pojava entre. Eriam venguts de bestiaris, amb nòstra nusetat rabinada e crassosa, amb nòstri barbas espessidas de saladura, de mazot, amb l'agach lusènt sota un frònt manjat de peus. Mai l'agach de Didier lusissiá mai, e quand s'amortava, èra pièger. Se mesfisaviam lis uns dis autres. Se mesfisaviam mai que tot de Didier. Me mesfisave en mai d'Anonciada, de sa beutat recuperada de la malautiá. Ela me semblava de faire crèisser l'animalum. Es benlèu fantauma de la sofrènça que de vèire lo bestialitge dins lo sèxe. Mai dempuèi li moments mai dolorós de la fam, l'idèa me teniá e me quitava pas. Pòde bèn escriure ara que dins la fam patida,

amb lo vèntre tot en dolors, dins mon esperit alentit passavan d'imaginacions. Vesiáu d'acoblaments brutaus e mai lòngs, dins de posicions ont li mèmbres perdián lo biais uman, amb de rangols e de quilars. De reversaments de chinalha que demòra a bavar... Didier e Anonciada ne fasián lis actors. E mai me vesiáu l'Anonciada bèla que lo sorís dau plaser li tirava li gautas, li destapava li dènts.

Pèr m'esparnhar una tala vista, me forçave a pensar a tu. Mai n'aviáu pas la teneson. E tu, o cau bèn dire, podiáu pas t'imaginar a faire l'amor. Encara uei, o pòde pas. Un quicòm m'empacha, qu'es benlèu la rigor de ti peus qu'as jamai quitat de tirar en bendas: ara li nosas darrier ton cotet. O benlèu encara ton biais de caminar grèva, de t'agremolir, tota en armonia sevèra de gèsts equilibrats. Non, pòde pas... Es pas que siá estat un òme cast. Non pas cast. Mai òme de fisa e mèstre d'eu pèr usança de vida: dins mon amor pèr Bregida, dau desir aviáu fach una paciència tèndra. Bèti, la respèchave de tròp e respèchave de tròp Nicò pèr me laisser resquilhar au pendís. Tu tanbèn, tot vist. Es benlèu aquò que dura encara: lo respiech. Una còta sus lo pendís.

Me sovène de l'impression que la còta se desraubava sota lo pè, quand veguère Anonciada amb son colar. Sentiguère d'un còp que tot veniá possible entre li còs desvestits qu'eriam. De compromissions extrèmas de carn, coma dins de cròtas entre de presoniers, coma entre de bèstias dins de gàbias. E pòde pas escondre que Leif adonc me faguèt prodèu: Leif que dins lo nus se gardava la dignitat, linde qu'èra de se banhar, de se talhar la barba e li peus; linde de desir avoat, de carn acceptada, mèstre de toti li jòcs de la voluptat, s'òm lo cresiá a si racòntes. De remirar Leif, aquò virèt a l'òdi de Didier. L'òdi explica que laissère Leif domptar Didier. Clemènt ni mai, e Ianni amb Nicò pas mai boleguèron pas. L'afiscacion còtra Leif aviá aquela fàcia qu'amb Didier nos podiàm pas faire. Amb l'animalum que se sentiá dins eu coma dins Anonciada. La seguida pròva qu'aviàm rason dins aqueu fons d'èstre ont l'atrivança amb lo desgost se mesclan. Clemènt pasmens foguèt lo pus flac.

Pèr lo moment, a la partènça de Leif, Didier aviá lo revolvèr. Se serviguèt de la menaça dau revolvèr pèr te tirar lo briquet di mans. Riguèt de venir mèstre. Sabiàm que desenant seriá mèstre, lo darrier de viure, segur. Fasiàm silènci. Nos esparpalheriam sus l'iscla. Anonciada demorèt amb eu, assetada au bòrd de l'aiga. Li Grècs aneriatz a vòstre cabanon. Clemènt e ieu marchaviam. Marcheriam de tèmps sus un relarg de ròca lisca, fins au tremont. Fasiàm l'anar venir coma de mecanicas. Lo sovenir d'aquela jornada es lo de l'aflatar sèns pausa de la mar sus l'iscla, amb lo carpan regular sota nòstri pès, aquí que, çò sabèm, l'ondada arriba fons sota la ròca. Me vèn la pensada e despuèi m'a pas quitat, que contunharà après nosautres lo ritme de l'aiga. Es aquò benlèu que fasiá montar dins Clemènt una ràbia vesedaira.

Au vèstre sènte dins l'èr una odor de fum. Lo cèu s'entela. Era donc sai que verai lo racònte de Leif. Mai aviá caugut mai d'una setmana pèr que lo fuòc ganhèsse l'Oriènt de Crèta e qu'a nosautres se senhalèsse. Leif, d'aquesta ora, deviá dobrar de caps ont la flamada s'apichonissiá. Clemènt e ieu aneriam dormir a la cistèrna. Didier i èra, que nos

laissèt beure. Teniá totjorn lo revolvèr a la man.

L'endeman a l'auga, la mar totjorn aflatava. L'evidéncia de la fam tornava. Es Clemènt que d'una vòtz rauca faguèt: òla bèstia!f. Toti comprengueriam. Manjar la bèstia èra nòstra salut pèr quauqui jorns. Coma i aviàm pas pensat primier? Mai la bèstia benlèu s'èra negada, èra estada emportada pèr la mar. Pasmens nos arboreriam pèr la cercar.

La caça comencèt aqueu matin. Durèt doas jornadas. Avèm li quatre passat l'iscla au sedaç de nòstra fam, pam pèr pam, ròca pèr ròca, molon de bordilhas pèr molon de bordilhas. Avèm trobat d'aucèus mòrts qu'èran plus que d'òs pudènts, una pasta espessa de pèis poirits e secats dins de traucs que coneissiàm pas, un tròç de nòstre transistor esclapat, una baga, un braç d'òme estrifat, de flòcs de carn negra sus un òs amb li sobras d'una man, nòstri consèrvas crebadas vuejas. Trobèrè ieu una saqueta de tela cerada enfonsada dins una ascla. Tirèrè, la saqueta s'estrifèt e veguèrè lo papier amb li gredons. Es aquí puèi que lis anèrè quèrre. Li Grècs de luenh, immobils, nos agachavan faire. Aneriam devers eli, que reculèron. Furneriam dins son cabanon. Cercaviam pas solament la bèstia, mai un quicòm d'ela, un trocet de pèu ò d'òs que nos mostrèsse qu'eli l'avián manjada e qu'au mens s'acabèsse nòstre percaç dins un movement fòu de malícia.

Es la segonda jornada que lo sorgènt ragèt plus. Li Grècs o saupeguèron probable abans nosautres. Li veguèrè s'agropar davant la cistèrna, intrar, sortir puèi, e sa marcha escrancada devers lo cabanon diguèt pron de luenh çò que se passava. Anèrè. Lis autres tanbèn. Demorava un pauc d'umor de lòng de l'ascla, un det d'aiga dins la conca. Degun i toquèt pas. Sortigueriam pèr tornar a la caça. Li gèsts èran venguts lènts. Lo silènci èra pas estat copat. Manca pas Anonciada que podiá plus gemicar.

Foguèt pasmens Anonciada que quilèt au tresen jorn. Avia devinhat quicòm de ros au fons d'una ascla que i eriam passats davant mai d'un còp. Ara lo rai orizontau de l'auga permetiá de veire mai fons. Aviàm tanbèn furnat, mai la longor dau braç permetiá pas de tocar tan luenh. Coma la bèstia s'èra engulhada aquí? Era quichada, que pèr la faire venir, cauguèt anar quèrre una biga fina qu'encara i aviá un clavèu a cima. En la tirant, l'estriferiam. Mai sagnava pas. Vesible qu'èra mòrta dempuèi de tèmps. Quauqu'un i prenguèt la man, d'abòrd qu'es una man que sortiguèt primiera. S'espatarrèt lo cadavre au sòu, a nòstri pès. Era una monina, feme. Avia de peus ros. La cara tiblada sus l'òssa retipava l'uman; la mòrt aviá cavat li gautas. Solas, li narras badieras assenhalavan la raça. Pènse qu'èra una mena d'orang-otang, escapat d'una gàbia sus un batèu. Coma èra arribat sus l'iscla? Coma aviá pogut nos escapar? Coma aviá trobat lo trauc ont moriguèt, l'animau mai desprovesit d'esperança encara que nosautres?

L'animau, l'espelheriam coma se podiá, amb un clavèu gròs, un fiu d'aram, de pèiras talhantas. Sa carn enfalenava. Era negrassa sota la pèu, mai en dedins mòla e blanca. Cauguèt que Clemènt anèsse a lo corsa negar li tripas a la mar. Dau cabanon, nos

agachaviatz faire. Anonciada e Didier abravan lo fuòc. E montèt lèu sus l'iscla l'odor de la carn brasucada. Podiáu pas m'empachar de m'engalavardir, e pasmens me quitava pas lo remembre dau racònte de Leif, dau lenhier ont se cremavan li còs d'òmes e se cosia la carn de feda. Es la rason que me tenguèt a l'escart dau revòbis dins un premier tèmps, amb li Grècs que s'èran agropats a mis entorns. Vesiàm lo fum. Vesiàm d'a vint pas, Didier que tirava la carn amb la poncha di dets, sèns mostrar que se brutlèsse. Se deviá brutlar de mossegar tant de prompte li tròç que chapotava entre doas pèiras. Clemènt e Anonciada ne tiravan tanbèn e tant a la lèsta n'empassavan.

Mai çò que nos tenguèt puèi, quand avanceriam, foguèt lo revolvèr de Didier. L'aviá a costat d'eu. Quand nos venguèt faire mina de venir, se lo prenguèt e lo dirigiguèt devers nosautres. S'arrestava pas de manjar. L'arma totjorn quilhada e sèns nos perdre de vista, d'a gratipautas anava quèrre mai de carn au brasàs. Li dos autres fasián parier. Lo jus regulava sus li mentons; o vesiàm que lusissian. Deviá èstre lo pus caud de la jornada. La solelhada m'amalugava, la set montava au ponch qu'aviáu ja conegut. Bèti me rangolejava a costat.. Perdiáu la vista. Lis aurelhas me tambornejavan. Nicò tombèt coma un soc e demorèt sèns bolegar. Ara me sarre d'un òs que Clemènt a escampat. Siáu d'abausons. Me tirasse sus lo rufe de la ròca. Avance la man. Un còp de fuòc a petat. La ròca a mandat un pichòt flòc dins l'èr. M'aclate sus lo morre. Demòre.

Me tòrne veire dins la cistèrna, entre vosautres. La calor èra encara fèra; me picava sus li cambas pèr la copòla traucada. Tu e Bèti disiàtz de paraulas que compreniáu pas; èran benlèu vòstri preguieras. La cara de Malcolm X s'endevinhava dins lo sorne. Nicò, aviàtz degut lo tirar fins aici bolegava pas. Me demandave s'alena encara, mai d'anar vers eu, me pareissia una caminada lònca, un esfòrç que me menaria a la mòrt. La fam me fasiá plus patir; l'en dedins de ma boca, empeirat, s'èra despatriat de ma carn; èra una pèira verai qu'aviáu au davant de la garganta e que podiáu pas escupir. Tot ieu ère penjat a mon còr que fasiá un bruch immense. Montava de còlas, s'achinissia d'escalar A cimèu vengut, passava detràs la còla e lo perdiáu. Me calia esperar que tornèsse, e aquò èra lo moment d'ombra, de mòrt. Creseguère pron d'èstre ja mòrt. Dison que la consciéncia de l'òme vai totjorn un pauc pus luenh que sa mòrt fisica. Es possible que ieu o aga esprovat. Quand n'escribe, de me'n sovenir me nosa lo vèntre.

La nuech venguda, lentament mon còr s'apasimèt. Poguère faire coma Ianni, Bèti e tu. Me rebalère fins a l'ascla. La gratave dis onglas e ne tirave un cemènt un pauc umid que l'engolissia Pèr mastegar, ma boca o podia pas. Li maissas èran rejas. E mai venguèt un moment que la lenga podia plus faire passar lo cemènt; i restèt un grum freg pegat. M'alonguère de còtra un còs qu'èra tanbèn freg e empeirat, lo de Nicò. M'enfonsave dins l'escur e dins la fresquiera que pauc a cha pauc me ganhavan lo pitre, mentre mon còr tornarmai se perdiá, aqueste còp fòrça luenh e sèns esperras.

Dins l'ombra, entendeguère una bolegadissa. Sentiguère coma una batèsta. Mai èra tròp luencha. Tan luencha coma lo bategar de mon còr. Laissère faire. Tombère au fons dau negre.

Tornèrè a ieu estranhament presènt. Presènt pèr de dolors que me secotissían lo cadavre, per li bocas que tremolavan. Comprenguèrè lèu en paupant darrièr mon cran. Un fiu d'aiga èra sus la paret; m'aviá redolat sus li gautas, fins a la boca. Aviáu li bregas banhadas. Comprenguèrè, e de comprene, me sentiáu viu, apoderat de l'idèa, l'idèa desliurada de la fèbre, de la palunalha sofrènta di viscèras. Beguèrè en lipant la paret. I aviá un pauc de lum dins la cistèrna, pron pèr que veguèsse qu'ère sol amb Nicò. Era pas question de me quilhar drech, mai me poguèrè sus li coïdes e li genolhs traire de la cròta. L'idèa obesissía. Tirave lo plan de cercar li companhs. Me disiáu: companhs. Aviáu mau d'èstre solet.

Defòra, lo cèu èra bas, tot en nívols. Se vesían li nívols grumelosas perque d'en dessota lis esclairava un fuòc grand, qu'entendiáu petejar. De lusors rojas enfloravan lo gris. Sus miegjorn, l'horizont èra encara roge. La lutz semblava ailà nauta: devián èstre li montanhas de Crèta qu'acabavan de cremar.

Au fuòc anèrè. Deguèrè metre una orada pèr arribar en vista. Mai voliáu veire e tirave sus li muscles, atissat pèr la quita dolor. Passèrè a costat de Bèti, immobila, lo frònt regat d'un negre que deviá èstre de sang. Aviá la rauba envertolhada au dessus dis ancas e lo vèntre desnusat. Entendeguèrè cantar Clemènt. A sa cançon se mesclava lo rire tissós, umid de Didier, e un gemicar contunhós que podíá èstre que d'Anonciada.

Arribèrè au cimèu de l'iscla. Lo fuòc èra just dessota e lo fum m'embornhava. Pleguèrè un pauc devers la drecha. D'aquí vesíáu Anonciada èra ajaçada, la tèsta dins si peus. Si lombs e si cueissas èran esclairats pèr lo fuòc. Se bidorsava. Didier assetat a quauqui cambadas fasiá rèn que rire. Perqué? Meteguèrè un tèmps abans de desvistar un pauc pus luenh, a la confinha de la lutz di flambas lo grop que fasián Clemènt amb Athanasia. Aquò, vène de finir pèr o escriure. Ai pogut arribar fins a la frasa que me costava. O ai fach coma se se trachava pas de tu, que demòras ara drecha davant la mar. Sabes pas de qué cònte ara. Sabes pas que tòrne viure aquel spectacle lentàs: Clemènt sus tu qu'assaja de te prene, tu qu'as plus ges de fòrças, pasmens resistisses encara. Didier s'arborava, se sarra. Ieu tanbèn m'avance pèr mieus veire. Subran Anonciada es drecha. Tiblada, se comprèn que mestreja li choquets qu'encara la gangassan. Entènde sa vòtz rauca :

— Faretz coma pèr l'autra!

Se clina pèr recampar quicòm, qu'es una pòst. Didier vouldriá l'arrestar, li prèn lo braç. Anonciada crida, crida. O, dos còps, crese.

Vese Ianni. A bombit dins lo relarg de lutz roja. Se traï sus Clemènt. Anonciada resquilha, la vese plus. Ianni tornarmai drech. Se revira, se plega d'un còp. Religue lo petar a si movements. Un primier còp de revolvèr, puèi un autre. Ianni es au sòu. Didier tira mai. Encara. Quicha una darriera fes, pèr rèn; lo revolvèr ara es vuege, lo bandís. Mon còr sauta a cada bruch. Siáu d'esquina: lo cèu es tot en roge, li nívols vesinas a li

tocar. Entrevese Athanasia que corre. Entènde son tombar dins l'aiga e la braçada de son nadar.

Sus ieu ploguèt tot lo demai de la nuech. La plueja èra viscosa e cauda. La quitave regular sus ma cara, la beviáu. I aguèt ges de tempèsta, simplement la rajada que cascalhava sus li ròcas. Pensave en de sòrgas, de gaudres, de cascadas.

Agachère venir lo jorn espés. La mar èra un sèmbla-metau. Lo cèu laissava penjar de nivolàs coma de cortinas. La calor èra coma dins una veiriera, mai i aviá rèn de respir vegetau en ela. D'aquí on ère, vesíáu Bèti expandida, li braç en crotz, li cambas escavartadas. A costat dau brasàs amoçat e negre, Ianni sus lo costat e replegat, tot lo descargar dins la frechalha, que l'aviá giblat. De l'una e de l'autre li peus èran pegats sus la ròca, li vestiments pegats au còs. De pertot sus l'iscla i aviá de cròs d'aiga que lusissían a pena. Cerquère li tres que mancavan. Eran un pauc pus luenh, tanbèn expandits e trempes d'aigas. Mai nus, e bolegavan eli. Bolegavan en barrolant, d'una anca a l'autra, dins un balanç sèns cessa. Anonciada aviá encara son colar. Germicavan. Se quichavan lo vèntre amb li ponhs. Veguère Anonciada deixar penjar sa tèsta: raquèt sus son espatla.

Podíáu plus desfaire mis uelhs d'eli. Clemènt raquèt e puèi Didier. Auriáu pogut i portar secors, benlèu i porgir d'aiga. La copòla crebada de la cistèrna me laissava vèire qu'èra mitat comola. Lo nivèu semblava de baissat lentament. D'alhors dins l'après-dinnar, çò crese, lo cèu se faguèt encara mai bas, la mar se conflèt pàsia e ploguèt tornarmei. Quand s'arrestèt, li companhs avián pas bolegat. Ara racavan doçament, se ploravan. L'odor que d'eli veníá, que s'aclatava a ras de l'iscla e circulava coma una pasta d'èr, èra ferotja. Destriave bèn qu'èra son odor, pas la de Bèti ni de Ianni. Ni mai la de Nicò, que ma vista finiguèt pèr lo trobar tocant la cistèrna: lo ronfle de l'aiga aviá degut lo ne sortir.

Era segur qu'anavan morir. La carn de la bèstia lis aviá empoisonats. Son vèntre se conflava, preniá de proporcions grotèscas.

Anonciada finiguèt primiera, enarcada sus si braç e si cambas, dins una darriera dolor e antau demorèt. Clemènt se reballèt fins a un trauc d'aiga, i meteguèt la tèsta e la tèsta se tornèt pas levar. La nuech èra venguda totala qu'entendiáu totjorn li rangols de Didier. Lis escotave en tiblant l'aurelha. Sabíáu pas se vendrián mai fòrts ò mai flacs au moment darrier. Mai la mar de mai en mai jaupava, bacelava l'iscla, e cubriá lo rauquejar.

Aquí luchère coma jamai. Era pèr pus pèdre l'idèa. Volíáu morir dins l'idèa. M'imaginave aqueli cinc còs expandits, lis uelhs au cèu, pitre porgit au negre, braç en crotz e mans dubèrtas, Anonciada ara retombada, apasimada, Ianni desenant desplegat, semblant lis autres. M'estaloirère tanbèn e gardère lis vistons dubèrts. Velhave. Mai la nuech espessosa s'èra assetada sus mis uelhs. Me pesava sus lo pitre l'evidéncia de la manca de tota mercé dins l'Univèrs. Auriáu vougut entendre la preguiera

d'Athanasia. De saber Athanasia partida, e podíáu pas esperar que se foguèsse pas negada, aquò fasiá qu'enfortir l'evidéncia. Aculhiguère la chavana coma una gràcia.

Lo vènt foetèt d'un còp. La plueja ragèt. Pòde pas dire que tombèsse. M'èra dificil dins l'estat ont ère de destriar l'esposc montat dis ondadas de l'aiga dau cèu. Ni cèu, ni mar, tot èra en aiga. Lo tròn barrutlava sèns petar dins aqueu negre, l'iscla restontissiá de la bombida dis aussas, coma s'èra cava tota. Tròn e bacelar se semblavan. E mai creseguère que i aviá quicòm mai que tròn e mar: l'estrementida coma lo vèspre dau bombardament. Benlèu que de bombas encara petavan. Dins la nuech cresiáu d'entreveire una lusor roginassa estadissa. Pasmens d'ulhauç venguèron qu'esclairèron l'iscla e i donèron mai son existéncia circulària. L'iscla èra coma un batèu bombardat. Lo fouser se i entestardiguèt dessus, tirant dau negre quora un rocàs e quora l'autre, de cops cascalhant coma l'aiga, de còps conflats en bòla que ressautava. E tot aquò, si qu'èra gràcia! Era gràcia la paur primitiva que m'espoussava a cada descargar de fuòc, la secotida electrica que m'estirava en me fasènt gisclar de belugas i peus e a la poncha di dets. Gràcia, a cada còp, de pas èstre pastat totalament de fuòc. Veguère un moment lo còs de Clemènt en lusor, coma s'un solèu blanc i èra dintre, e sa cara esclairava a l'entorn, amb lis uelhs dubèrts, que semblava.

Gràcia mai que mai èra de pas pèdre l'idèa dins la paur; idèa de se protegir, coma quand quichère la cara dins una ascla de ròca pèr pas èstre negat. Idèa de me forçar d'imaginar l'iscla qu'èra una iscla, tenguda pèr si rasics mineralas au fons de la mar, quand creseguère que batèu se renversava e s'apfondissiá. Idèa de velhar, ieu, lo darrier viu, pèr tenir mai de tèmps que non pas lis autres. Idèa de grandmercejar de pas èstre casut dins sa foliá, de pas aver participat au crime finau. E dins lo grandmercejar, idèa de perdonar Clemènt e Didier, e mai Anonciada. Idèa que trobariáu pron de fòrça après la tempèsta pèr butar li mòrts a l'aiga e escartar l'enveja que sabíáu pron que vendriá amb la fam, de faire d'aqueli còs pitança.

Coma moriguère pas, ara segur que me o demande. Çò que me sostenguèt foguèt l'idèa, e quand la tempèsta aguèt passat, foguèt lo cèu ennivolit, mesclat de lutz dins si brumas, que me fasiá pensar d'un climat caritadós, d'una encontrada montanhòla. Parier, la mar d'un vèrd de prada me fasiá grellhar la memòria d'una prima. Quant de tèmps demorère, jorns e nuechs, o pòde pas dire. Ere segur tròp aflaquit pèr bolegar, mai la fam fasiá plus ges de dolor. La fèbre m'aviá quitat. Mèmbers engrepesits, abandonats a la mòrt, viviáu que de l'idèa, di sovenirs e de l'agach que podíáu passejar sus l'iscla en bolegant doçament lo còu, mitat assetat de còtra una ròca, coma aviáu finit pèr m'acotar. Li companhs avián desaparegut amb li sobras dau brasàs. L'iscla, la tempèsta l'aviá netejada. Veguère simplament Nicò penjat pèr una camba en dessus de l'aiga a un ressaut de ròca. Mai finiguèt pèr se desfaire e tombar.

Lis oras passavan a la velha di remèmbers, a bastir la vida de cadun d'aqueli que çai èran mòrts. La bastissiáu de biais diferents; a Bèti donère una existéncia populara, en m'imaginant de scènas campanhòlas e puèi una existéncia intellectuala a Atènas. I

donave un caractèr e puèi un autre, coma a Nicò. Amère tornarmai Bregida e me faguère tota una vida amb ela. La desamère pèr la rèndre a Clemènt. A tu tanbèn pensave, e me fasiáu grèc amb tu. Lo cèu cambiava, m'ensolelhava, s'ensornissiá. Jamai de ma vida aviáu tant agachat li nívol, blancas, boleguivas, en arquitecturas ont l'èime radava, que ne tombavan de còps que i aviá un ruscle de benediccion, que s'encorriá dins una aura sanitosa.

De m'abandonar antau au cèu e a la mòrt, sèns espèra de rèn, naisseguèt un espèr, un sòmi. D' autris òmes coma i eu sobrevivíán, sus d'isclas, sus de còstas de Crèta, lo pastre benlèu laissat pèr Leif. E Leif contunhava de se passejar en mar. Nos rescontraviem e amb un pauc de vida vegetala que se manteniá sus un pedaç de terra esparnhada, tornaviem començar l'umanitat. Fargaviem una comunitat de Robinsons, pacifica, a,rosa, ont li femnas nos podrián faire d'enfants. Quand m'entredormissiáu, me pausave la man au vèntre, segon una antica costuma de raças en perill, de fugissèires dins lo desèrt. Au mens o pensave antau. Passave un tèmps lòng a chifrar coma se monta un tibanèu, coma se semena un pauc d'òrdi, coma d'an en an l'òrdi se multiplica fins a la sason que se pòt vertadierament escodre, trissar lo gran, pastissar la primiera fogassa, e còire entre de frejaus. Escotave lo pas de la plueja sus la terra fosuda, sus l'erba fina que lèva, sus lo fulhatge dur dis oliviers. Esperave la venguda dis òmes e di femnas dins lo quite esperar de la mòrt. Foguèsse mòrt d'efiech aqueli jorns, sabe que seriáu mòrt assolat.

Dins lo vèrd, lo gris, lo blau de la mar segon la lutz dau cèu, passavan de radèus d'escombres, fustas mitat cremadas, negras e blancas. Fasián un anèu de mai en mai larg que dançava a l'entorn de l'iscla. Es amb aqueli fustas, amb de causas que podíáu pas identificar que montave de cabanons, que pèr imaginacion fasiáu mai partir la vida. Pòde plus dire ara coma l'atencion me foguèt tirada pèr un molon gròs qu'intrava sortiá d'una calanqueta, quant de tèmps l'agachère e i estaquère lo sòmi d'una caissa de viures, coma lo sòmi se faguèt rason, coma me venguèt enfin de me metre en movement. Çò que me costèt lo movement, ne sabe ni mai pas grand causa. Ai puslèu lo sovenir dau sòmi que contunhava, mentre avançave de rebaletas. Deguère m'estavanir en camin de lòngui passar. Me tòrne veire davant una consèrva lusènta, ensajar de la crebar amb de pèiras, sèns fòrças pèr picar. Una òrta, un vergier... Sus la lenga lo chuc de frucha que s'èra expandit de la boita esquintada. Sota de pomieras vau, amb Bregida e si dròllas, dins l'erba druda...

D'autri boitas ne crebère, trobère d'autri sabors de frucha, e de sabors de carn, de pèis. Lo molon s'èra desfach au fons de la calanca. I aviá qu'a prene, a se tornar faire l'univèrs gostós d'aperabans dins la boca. La pena que caliá pèr traucar cada ferramenta amb de còdols, me gardèt de manjar tròp de prompte. D'aquela maniera me remontère mai la vida. M'arborère. Poguère tirar lo molon a la còsta. Faire lo còmpte de mon tresaur.

Amb aqueu tresaur quauqu'un aviá cresegut de se sauvar. L'aviá encordelat sus de

bigas, coma una mena de radèu. Mai segur que la tempèsta l'aviá negat, e sa rejoncha èra venguda fins a ieu. Vivèm uei encara de son naufragi. Quau èra? Ont aviá posat si riquesas? Benlèu dins un naufragi anterior, ò dins mai d'un: li consèrvas èran americanas, francesas, israelianas.

Lo tèmps se faguèt bèu. La cistèrna se vogèt. I demorava l'imatge, que lo regorg l'aviá pas tocat, e protegìt pèr la rèsta de copòla. Lo sorgènt rajava coma abans, verturós. Adobèrè mai la pila. M'organizèrè li jornadas. Sol. Virave l'iscla pèr faire la tria dis escombres. I reconeguèrè de pòsts vernissadas. Lo batèu de Leif s'èra donc esclapat. Leif sortiguèt de mon sòm de mond avenir.

Lo sòm de mai en mai me quitava. M'atissave pasmens de lo pas pèrdre. Sèns eu, minuciosament représ, encara uei me podriáu pas endormir. Me podriáu pas asaigar l'èime de repaus, me fisèsse a la rason. La rason es l'èr empoisonat coma la mar pèr la ràdio-activitat, la plaga que d'autri dolors me l'avián facha oblidar e que desenant virarà au fuòc rosegair sus ma cavilha. Es la veritat que lis òmes son toti condemnats parier, se n'i a encara que vivon en un canton. Son coma ieu: pòdon reculhir li sobras de la vida anteriora, èstre sauvats pèr un naufragi au moment que van morir de fam. A ieu tres còps m'es avengut. Mai sabon tan clar coma ieu que la fin vendrà. Un Dieu nos sauvariá pas pèr poder mai longament se chalar de nòstris agònias? Enfant, trasiáu d'insèctes dins l'aiga d'una bacina; arpatejavan, se tiravan de l'aiga, lis ajudave; li vesiau s'arrapar a la paret lisca; li tornave metre a l'aiga pèr mai mesurar son esfòrc; a la fin lis escrachave.

La botelha a la mar, la ropa empegada au pus naut: de causas que faguèrè còtra rason, ò segon una rason anteriora. Censat, de sobras de mon sòm robinsonenc. Ai plus lo còmpte exacte di jornadas. Me mete en agost, a la fin d'agost, mai ne siáu pas segur. Pustlèu, en setembre. Coma un sauvament, l'idèa d'escriure... Vau a la fendascla que sabe. La saqueta i es encara. Li fuelhs gardan d'umiditat; pèr aquò an pas pòirit. Lis estire sus tota l'iscla, tenguts pèr de pèiras. L'iscla n'es blanca. Li rabalhe secs. Escrive. Una nòva experiéncia. La contunhe. Pèrde la paraula. Escrive.

De còps acorsege li fuelhs que lo vènt me desrauba. Ne ragante. N'i a que van a la mar e que pèrde. Escrive totjorn que mai. Escrive pèr escriure. Ai perdut de paginas ont debanave lo rosari de l'acusacion: còtra lis Estats, còtra lis òmes qu'an vougut la mòrt. Li planhe pas li fuelhs. Se li perdiáu toti, li planhiriáu pas. Pas mai li ont me vire en sovenirs d'enfança, en esmogudas complasèntas d'amor. De tot biais, vendrà lo tèmps que, ieu mòrt e sèns degun pèr legir ma confession, l'inutilitat serà la goma qu'o escafa tot.

Me revenge. E mai sèns catastròfa atomica, de qué seriá estat la memòria de l'umanitat amolonada en bibliotècas gigantèscas, en montanhas d'arquiús, davant la certitud qu'un jorn la terra deviá èstre un astre mòrt? Una peta de cabra quand la cabra a passat. Lo grais que te lascia au det la vida d'una bestieta un còp que l'as escrachada. Dos mila quatre cents ans tanbèn de remirar lo Partenon: rèn de rèn! Ara i a plus ges de

Partenon ò i a plus ges de badaire pèr lo destriar d'una pèira de luna.

Voudriáu te contar una istòria, Athanasia. Una istòria coma se'n fasián i a gaire lis òmes quora avián paur de sa sciéncia, quora son intelligéncia de la maquina cosmica i donava lo vertigi. L'istòria ditz que d'astrònautas partiguèron de la terra pèr vesitar un astre luenh, en defòra sai que bèn dau sistèma solari. Arribèron sus l'astre, vestits de sis escafandres. I marchèron. Recampèron de pèiras, de pòussa. Trobèron pas un signe de vida. D'aquò s'estonèron pas: i aviá una possibilitat minúscula que li condicions de la vida foguèsson ailà re,nidas. Tornèron a la terra.

Mai parèis qu'avián tament viatjat e tan prè de l'aviadesa de la lum que li milenaris s'èran escolats. Sus la terra la vida èra mòrta, i aviá plus ges d'atmosphèra. Foguèron incapables de reconèisser li vilas, de destriar li roïnas di clapàs, l'ossamenta trissada di generacions animalas dau cèndre di volcan. Creseguèron de s'èstre enganats. Partiguèron mai. S'avesinèron mai de l'aviadesa de la lum. Podián plus vielhir. Anavan d'astre mòrt en astre mòrt. De còps coneissián un ramalh de vida. Alentissián sa volada. Mai arribavan totjorn ò tròp tard ò tròp lèu. Podián jamai plus sasir aquela porcion de tèmps tan pauc diferènta dau zerò ont se desplega l'aventura dis espècias vivas.

Un d'eli dins la fusada aluquèt una cigareta, bofèt lo fum e diguèt:
— Tè! l'univèrs a petat!

Lis autri riguèron, mai podián pas dire lo contrari. Defòra se vesia plus rèn, pas un cluquejar d'estèla. Adonc compreguèron qu'avián jamai existit. E demorèt, dins lo vuege universau, que la compreneson dau nonrèn, coma lo nonrèn sèns ges de començança ni mai de fin.

E pasmens, Athanasia, l'istòria te la pòde pas dire. Pasmens pèr tu escrive que me pòdes pas legir. Pasmens voudriáu ara m'avesinar de tu, e lo sovenir de Clemènt, que foguèt mon amic, te fai fugir. Pasmens, desseparats vivèm dos, e ligats pèr una aventura menimosa e minabla.

Fai quauqui jorns ara que siás tornada. En me revirant lo matin, te veguère drecha, sevèra dins ti vestiments negres. Pòde pas dire vertadierament que m'agas sosprés. Meteguère tròp de tèmps pèr t'encastrar dins lo reau. D'alhors d'en primier te teniás fòrça luenh de ieu; e parier te vesia sus li raras ont se fai mau la tria dau sovenir e de la preséncia. Lis oras que te cauguèt pèr ganhar quauqui mètres entre nosautres, que me cauguèt a ieu pèr te porgir lo manjar, aquò's l'acostumança que faguèt naturau lo miracle.

Ame pas la paraula aquela. L'emplegue perque ne tròbe ges d'otra e perque vese la vanitat d'una explica de ton retorn sus l'iscla. As nadat penjada a ta fòrça, ò a una pòst ò sostenguda pèr un estandard de varatge? O as rescontrat un batèu? Benlèu bèn lo batèu

de Leif, pèr i passar de jornadas e de nuech abans que s'esclapèsse. Perqué marquères pas que cercaves lo còs de Ianni e de tis amics? L'idèa me fai esfrai que poguères li reconèisser en mar. Mai tu es pas l'esfrai que te teniá quand me tornères. Si bèn la fam. D'esfrai i a solament una retenença a respiech de ieu; e d'aquò ma vergonha...

Me dise que te prèste fòrça sentiments qu'as pas. E vèn ara que me descòres d'escriure. Vese la messòrga d'escriure pèr tu. Ai enveja simplament de dire ton nom, rèn qu'aqueu nom. Montar a la paraula pèr un nom. Inventar un avenir desrisòri, mai un avenir ribon-ribanha en partènt de quatre sillabas que fan durar una femna e ieu amb la femna, sus un iscla au cèntrè dau mond, e l'univèrs celestiau a l'entorn dau mond. Tota la maquina que se revèrsa pèr nos donar rason d'èstre aici. Pòrtas lo miracle, Athanasia, Athanasia... Vène de laisser un fais de fuelhs s'esparpalhar, cubrir l'iscla coma fasián li gabians antan, dins un bolegar de vida. Lo fuelh qu'ara entamene de lo conchar d'escritura, siáu pas segur que m'escaparà pas abans la rega darriera. T'arboras; agachas lo papier que landa davant ti pas, que ganha la mar dins l'aura. Es vrai: ara que nòstra istòria es contada, dos, tres còps, perqué ne gardar l'estampa? Dins lo balanç de ta caminada, escafas la memòria. I a rèn que tu, que duraràs encara de setmanadas, dau bòn costat: lo de deman e di jorns en tiera après deman.

Totara as davalat devers la mar. Era l'ora totala dau mitan de la jornada. T'ai vista agenolhada a ras de l'aiga, que semblavas de descobrir quicòm. Venguère a ras de tu. Me laissères agenolhar tanbèn, que quasi te fregave. Veguère en mon torn. De lòng dis augas mòrtas e di muscles badiers, i aviá un pèis que passava. Aviá l'esquina blava e jauna; lo vèntre brillhava quand fugissiá d'un cop de coa e qu'aquò lo reversava. Era pas plus lòng qu'un poce, mai tan colorat que metiá de rebats sus un plan de tres ò quatre pams d'aiga lisca. Pipava en susfàcia, s'enfusava fons, tornava. Benlèu es illusion, mai me semblèt que dins lo negre dis augas i aviá un pauc de vèrd de nòu, que li tacas rojas de la ròca, qu'avián virat a la vinassa, tornavan corau. Enfonsère la man dins l'aiga. De bofiguetas d'èr me lusissián sus la pèu. Lo pèis venguèt pèr lis engolir. Meteguères la man. Lo pèis partiguèt, mai siám demorats a jogar amb l'èr e l'aiga. Agachave li traucs dau rocàs a ras de l'aflatament, ont de costuma se vesia totjorn de crancs pichòts. Esperave un bolegar.

Era pas question de se pas comprene. D'entenduda, sèns una paraula, avèm fach çò que caliá. Siám anats a la calanca ont a passat tèmps risián li drolletas. Te siás desvestida tota. Espatlas redonas, possas lordas, siás intrada dins l'aiga d'aquí i cueissas. Ai fach çò parier. Avèm pres d'aiga dins li mans e nos la siám vujada sus la tèsta, de l'un a l'autra. Ti peus èran desfachs, l'aiga li fasiá rajar de ton frònt a tis ancas. Sentiáu li mieus se pegar a mi tempes, a mis avelhas, a mon còu. Sentiáu ma barba regular sus mon pitre. Eras tota blanca. M'imaginave ieu, negre, maigre, rabinat de solèu e escrinçelat de misèria. Sorisiás pas ni parlaves, ni pregaves, ni cantaves. Çò que caliá, si... Ere borrelat de reconeissença, subran plegat dins un frejolum. Bretonejave. Contunhères d'aquí que plorèsse, que sortiguèsse primier de la mar, que tombèsse puèi de morre-bordon sus la plaja, a pastar dins mi mans la sabla cauda coma se pasteja una carn amada.

Ma man ara s'alentís. Quite de regas, de mots inacabats. M'agacha seriosa. Après aqueu batejar, tu tornarmai vestida, avèm marchat sus l'iscla, còsta a còsta. I a plus rèn de sobra de çò que s'i passèt, senon la cistèrna escrancada e una muralha dau cabanon. Lo nom di dròllas sus la ròca a desaparegut. Avèm begut au sorgènt sota l'image. Nos anam alongar de cara au cèu e d'aquí a la nuech esperarem que passe lo vòu blanc dau primier aucèu.

IV

Ara pèr parlar, tu parlas. Ieu amb tu. Çò que t'escriviáu, ara que te o dise. Quichas lis ussas, plegas lo frònt pèr l'esfòrç de me comprene. Te debane ma vida d'abans, dempuèi l'enfança sèns oblidar rèn ni res, e de rèn ni pèr res ai pas vergonha. Exactament dise coma foguèt, çò viscut ara tornarmai viscut e pèr sèmpe aitanlèu abandonat. O aculhisses, o escotes. Mai de quete biais t'explicar aqueu mond que se preniá pèr tot lo mond, un mond embarrat d'eschich e de bruch, carrieras que roncavan d'autòs, e sus li bordairons li quidòcs pèr li jornaus, li diaris, lis images de violéncia e de sèxe; au frònt de quauquis ostalàs de letras lumenosas que se corrissián a l'après pèr vantar una mecanica de bugada ò quicòm que se manja, ò qué que foguèsse pèr la compra?

Li letras disián tanbèn un malastre luenh avengut, chavana ò terratrèmol, guerra ò accident de volaire. En letras, en images digerissiàm la terra, nos digerissiàm nosautres e d'aquela digestion viviàm ò cresiàm de viure. Images e letras: d'òmes e de femnas davant de televisions pèr s'apasturar de mòrts e de mòdas. Non, e mai entierèsse ieu pacientament lis explicas, t'esmarras dins mi paraulas, pòs pas comprene. Benlèu qu'as jamai vist una vilassa; a pena se sabes legir. Per escriure, sabes dessenhar Athanasia en letras grècas de mòtle. T'ai vista recampar de papiers landaires, prene mon tròç de gredon abandonat e te signar antau, en quichant, pèr me o mostrar.

Aquí ont me comprenes, visible, que sorises, es quand passe a l'afiscacion que me veniá de quitar aqueu mond. Quand parlère de la Jaça, me comprenguères. Vrai que faguère lo gèst de quau empura lo recalieu. Contunhères mon gèst.

Ieu te comprene a ti gèsts, parier. Fas mina de tirar lo filat, de dançar, de magencar, de vendemiar, de charpar un enfant, de l'assolar, de t'emmaliciar, de calenhar una tèsta. Quand fas quau dòrm sus una barca bolegadissa, me sèmbla de devinhar que i a quauqu'un a dormir a ras de tu. Sus aqueu teatre, qu'es lo d'un pòble sai que tant coma lo tieu, t'arriba de faire l'òme en mai de faire la femna; jògas la jove coquinòta e la saviesa di vièlhs, la gelosiá e lo desir. Fas dindar pèr imaginacion de braçalets a ti ponhets; siás la dròlla que fugís davant un jovènt en l'esperant puèi que vènga, e siás lo jovènt que l'aganta dins lo gaudre sec sota li sambucs. Te balandras sus una esquina

d'ase dins la montanha. As un biais de desgrunar de lieumes que me fai veire la graneta e niflar l'odor vèrda de la dòuça. Acanas d'olivas. As trepejat coma quau chaucha; aquò, o aviáu jamai vist faire, mai o endevinère e te potonère li botèus. Laissères potonar. Sentiás qu'èra pèr tastar lo most. Riguères. Rises. Danças tot. E ta paraula, mai que de parlar, o canta tot. Ta lenga serà victoriosa de la mieuna. Ton existéncia tua la mieuna. M'escotas, mai ieu amb tu dance, amb tu chauche, tire d'aiga dins un ferrat, m'alòngue amb tu sota una figuiera ò una platana.

As un biais de cantar e de dançar que planta la platana, la figuiera, lis oliviers, li sambucs sus l'iscla. Coma vai que creseguère que coneissiás pas l'erba? Benlèu pas la mieuna d'erba, espessosa e chucosa, mai una tepe de prima dins una comba de ta garriga, aquela la dessabes pas. L'as paupada de la man en t'ajaçant. Me la sentiguère tanbèn entre li dets.

Quand as pron cantat e dançat, demòras alongada lis uelhs dins lo cèu. Me cline sus tu pèr agachar dins aquesta agachada immènsa e negra. O permetes. As plus ges de retenença. Ai plus ges de crenhènça. Me quitas beure la vida dins tis uelhs de lòngui passadas. Entendèm la mar que vèn e se'n vai e tòrna coma un bategar. Vese lo bategar a ras de ton peu, sus una corada. Entènde ton còr. Pèrde la peur de la poison qu'es dins l'èr. Sabèm que la mar es plus pèr morir. Avèm mai vist de pèis que sis escaumas lusissián.

As fach quicòm d'estranh. Dins un trauc de sòrra entre li ròcas as recampat una pòussa, una terreta trissa rasclada dis escombres, di pòsts. As passat d'oras a aquò. As escrachat entre de pèiras de causas sèns nom ont se suspausa lo vegetau ò l'animau. As mesclat aquela gresa seca a la sabla e a la pòussa, sus dos dets d'espés e una cambada d'ample. L'as asaigada amb çò que podiás menar d'aiga dau sorgènt dins un tèst. Aquò's ieu qu'ai trobat li granas dins una lesca de citra a la mar qu'èra pèr se poirir. Lis avèm enterradas e esperam que quicòm de vèrd trauc la terra.

Coma i pensère pas pus lèu? Lo poiridier es vida. Pènse a çò que contava Leif de l'odor de Crèta, a la carn mòla de la bèstia mòrta dins son ascla, que de la manjar li companhs ne moriguèron. Poguèron perir lis òmes, lis animaus, lis arbres e l'erbilha, li pèis e li muscles dins la mar. La mòrt anèt pas fins a destrusir aquela vida, invisibla, que dins li còs abandonats de vida fai vida. Mai d'aquesta ora dins li montanhas de cadavres expandits lo poiridier s'embofiga, bresilha, lèva coma lèva una pasta, un pan fresc. Bacterias dins l'èr, e micròbis, infusòris dins l'aiga e dins lis umors rajadas de toti li poiridiers, nos sauvan l'univèrs. Benlèu grelhan de pèstas qu'agarisson li susvivènts, mai li pèstas tanbèn son una vida. Avèm pron asaigat. Ara que la grana a fach greu. La terra s'es fendasclada aquí ont avèm vougut. Una fulheta se desrotlarà lèu.

Uei passan li gabians sus l'iscla. De bandas maigrinèlas. S'arrèstan pas, coma se quicòm lis acorsejava. Quilan. Esparnham li consèrvas. Tendrem fins a l'arribada de çò viu fins a nosautres. Dins lo corrènt que sabèm e que plomba de nòrd a miegjorn en

tocant l'avançada de ròca, aquí ont s'abandonèt li mòrts, i a de bròcas que passan mai, de tròç de barcas; un bronda granda amb de fuelhas pas tombadas; quand es estada près de l'iscla, pèr transparéncia avèm vist l'arbre dessota amb si rasigassas. I a de pèis qu'acompanhan li varatges. As pescat una banasta rota. La viras e reviras. Sabe que cercas la maniera de l'adobar pèr i prene li sardas. Amb un tèst de veire dins la solelhada, ensage ieu d'enflambar d'augas trissadas. Monta un fum tot prim. Deman, après-deman, amb la paciéncia aurem de fuòc.

Ara vesèm çò qu'anunciavan li pèis e li gabians. Es montat de l'orizont au nòrd e s'es engrandit: un radèu grand d'òmes mòrts pres dins de batèus rots, dins de brancas, tot aquò negrès, e l'odor dau mazot, la tornam conèisser; i a de canissas e de fais de palha, coma aqueli que se'n fasiá de cobèrts pèr li barraquetas di glubs Mediterranèa. Un viu se tèn a una biga lònca. Un viu d'a mitat. Quand nos a vists quilhats sus la riba, a pas agut la fòrça de cridar. Lo podiàm pas ajónher. A passat lentament dins lo corrènt; nos agachava, dobrissiá la boca pèr ges de bruch. Dins lo movement que nos fasiá signe de la man, ja alunchat, a resquilhat dins la mar.

Sai pas perqué ara avèm paur. Nos aclatam darrier de ròcas pèr pas nos quitar veire. Nos sarram de nòstre pedaç de terra coma pèr lo protegir. Li vius, o puslèu li morènts, dintre li mòrts, de mai en mai nombrós son. Arremarque de vèntres bodenfles sota de pitres d'òs, quora lis òmes ò li femnas son nus. Pènsè a la fam, a la malautiá. I a de còs chapotats sus de postams, de braç e de cambas mieg rosegats, e sus eli, negres, espelofits, regolants de susor e de grais, d'òmes coma de bestiaris, agrovats, l'agachada fissada dins l'orizont. Nos veson pas. Veson quasiment pas l'iscla.

D'isclas, n'an degut costejar d'autras. Son negres de pèu, mai se comprèn qu'es la crassa, lo mazot, lo quitran. La cabeladura mai que mai es clara. De flòcs d'uniformes i penjan is espatlas, verdaus ò gris. Armada anglesa, americana, soviética, mesclada a una ondada estriçada de populacion civila? Aquò s'arrèsta plus La jornada s'escola. Ausam plus bolegar. Ausam plus anar a la cistèrna pèr beure. Me sèmbla qu'Euròpa tota nos raja dins la mar nòstra. Son de milierats, embarcats sus de qué que siá, que deguèron s'enfugir di pòrts, en se quitant dins l'esquina lo continènt ont sus li ciutats arrasadas l'epidèmia a passat a ronfladas. Sabe qu'arribaràn a Crèta pèr trobar d'autri roïnas, d'autris epidèmias, e lo sòu rasclat pèr l'incèndi.

Lo cap de l'iscla retèn l'òrle dau corrènt. Aquí lis esclapas s'alentisson, s'amontairan e n'i a totjorn una nòva que quicha sus l'anciana, l'aprefondís, negant lis òmes. Tota la nuech avèm ausit bramar, avèm endevinat que se morissiá, amb lo crit d'aqueli que dins l'escur se sentián sagatar. I aguèt de còps de fuòc. D'uni devián aver sis armas. Era un mescladís de parladissas, ont reconeissiáu d'alemand, de francés, d'italian, de grèc, quicòm que podiá èstre de turc. A l'auga, una part de l'iscla n'èra subrondada. Mai èran pas anat luenh dins terra. Avián quitament pas trobat lo sorgènt. Li vius, li vesèm tornarmai prene la mar, en trescambant sus li bordilhas, en sautant d'una pòst sus l'autra. Tota la mar es rèn que gemicar. Tòrnan li gabians. Tomban sus li còs. Ara son una

nivolada. Mai quicòm i fai paur. Tòrnan prene vam pèr una fugida que lo cèu n'es comol.

La mar se confla, la susfàcia se bolega mai fòrt, lo cèu s'entela. S'entènd un roncar fons. Vesèm venir li bastiments de guerra. Son dotze, de gròs e de pichòts, quichats lis uns còtra lis autres. Entre eli i a d'expandit una mena de filat que segur vai fons dins l'aiga. Li motors se desalenan. Es besonh de lis arrestar pèr passa. Son odor nos fai tossir. Table queta òbra de netejament de la mar fan; tot çò d'uman qu'Euròpa crebada a pogut racar, o butan davant eli. Ara que s'es vist coma lo corrènt ajudava. Li batèus se son alinhats davant nosautres. Avèm entendut lo cracinar di cadenas amb lis ancoras que tombavan. La mar s'es enclarida; li bordilhas anavan solas devers miegjorn. Ne demorava qu'un estandard entre lo batèu pus vesin de l'iscla e la rocassilha.

Sortís de pèr detràs aqueu batèu una mena de barca de metau. A l'endavant i a una granda lama coma seriá una pala. La barca quicha e vira; tusta lis escombres, li remanda au corrènt. Se i prèn a tres còps, rascla l'iscla tant coma pòt, ne seguís la còsta. La pala nèga li pòsts e lis òmes; n'escracha. Es conchada e sagnosa. Tres gabians tòrnan; cabussan dins la pasta grumelosa que se'n vai au corrènt.

Dins la barca bolegan d'òmes vestits de blanc. Ara qu'an desbarcat, li vesèm mieus. Lo vièstit li plega toti e maugrat la calor se gardan un capairon que i enròda la tèsta. An de gants. Son venguts amb doas embarcacions pneumáticas dempuèi la barca. N'i a un vintenau. Cercan pas sus l'iscla. Çò que lis interessa, son li còs abandonats pèr lis ocupaires de la nuech, e li miegvius encara, qu'a l'auba an pas pogut fugir. Aqueli, coma se sabián de qué lis espèra, ensajan de se rebalar a l'aiga. Ne vese quatre ò cinc que s'arboran un pauc e trestomban. Lis òmes blancs lis amalugan amb de pèiras. E mai n'i a un qu'a un revolvèr e que tira dins li clòscas au sòu, a dos mètres. Athanasia gingola a costat de ieu. Mai agacha tant coma ieu, lis uelhs a ras de la ròca, dins l'ombra d'una ròca pus nauta que nos fai invisibles de luenh.

Lis òmes blancs rabalhan li còs, trason quauquis escombres sus eli. N'i a un qu'arriba amb un bidon. Vueja çò qu'au dançar dins l'èr d'una lusor comprene qu'es d'esséncia. Meton lo fuòc. Una flambada roja espessa monta amb una nívol negra. L'odor cobrís un moment la de la carn cremada, que pasmens finís pèr prene sa plaça. M'avise adonc que lo vestiment blanc caup una masqueta pèr la boca e lo nas. Ieu me mossegue lo ponh pèr pas tossir. Lis òmes son assetats pron luenh dau fuòc. Esperaràn benlèu que siá acabat: ja se demesís. I trason mai d'esséncia. La barca es immobila. Entènde una cançon que ne vèn, una qu'èra de mòda dins l'estiu: nos arribava, çò crese, d'America. Es una orquèstra que jòga. Seriá una ràdio? Seriá un enregistrament? Deu èstre un enregistrament, qu'entre li cançons que se seguisson se remarca ges de parlar. Me ramente li cremamòrts de Crèta que Leif nos contava. Ara la fonccion es estada presa industrialament pèr d'equipas. D'ont vènon? De queta poissança militara son aquesti batèus? De quet Estat sauvat dau chaple, qu'a entreprés lo grand netejar de la terra e dis

isclas? Sabe que lis òmes, abans de partir, rodejaràn, per cercar se demòra pas quauqu'un a tuar e a cremar. D'aqueste moment, rèn nos podrà garar de la fin. M'imagina aquela puta fin, après tant de sofrènça, una tan lòngra lucha còntre la mòrt, après l'espèr d'aquesti darriers jorns.

Ara, tè, ne monta un devers nosautres. S'aplanta a cinc pas de nòstre amagador. Mai cerca pas. Se desfai lentament lo vièstit. Tot despolhat, es vestit encara: de blau. Vese li braias bèn estiradas, la cencha de cuer clar, li galons sus lis espatlas. D'una pòcha sortís un estug de cigarettas que lusís jaune. Prèn la cigareta, l'abra e fai tubar suavament, mentre tubasseja lo lenhier. Sus la barca an arrestat la musica. Quauqu'un sibla. Lis òmes s'arboran. L'oficièr remonta sa blòda blanca, la barra, se bota lo capairon e la masqueta; sa cigareta finís de se consumir sus la ròca. Ara s'enanaràn. Serem sauves. Ja son toti a sis embarcacions. La barca a mes lo motor en marcha. La flòta tota tanbèn. Lis elicòpters fan son gorgolh d'aiga e l'aiga pica fòrt pèr grandis ondadas sus l'isla. S'entènd lo cracinar dis ancoras que remontan.

Un motor pus naut que nosautres: aviáu pas avisat l'elicòptèr. Ronca a ensordar. Lo que lo mena nos a vists. M'aclate tant coma es possible. Athanasia crida. Una flamba sus la ròca que ganha camin. Una calor terribla. Sabe çò qu'es: de napalm. Nos encorrissèm devers la cistèrna dau tèmps que l'elicòptèr vira en quilhant lo morre. I siám. Tombam tèsta sota. La copòla sèmbla un fuòc que blanqueja. La flamba raja sus lis escaliers. Mai s'amòrta. Mande a la poncha de sa lengassa la conca plena d'aiga. L'aiga es tubèa aitanlèu. Tota la susor que nos podiá caupre sota pèu, nos banha d'un còp. L'elicòptèr vira que vira. S'aluencha. Nos tènem pèr mòrts. Plore coma Athanasia. Entendèm lo motor de la barca de mai en mai feble. Lèu serem sols sus l'isla. Esperem lo tremont pèr sortir.

Es ja quasiment nuech. La mar vueja es palla. Lo lenhier tubasseja encara. Mai me mòstras dau det l'horizont au miegjorn. La flòta i es encara e sèmbla pas de bolegar. Perqué se son arrestats? Es que vòlon laisser lis escombres ganhar mai camin devers Crèta? Dins lo silènci grand s'ausís un remenar estranh, un rauquejar. Si motors se serián gastats? Sèmbla bèn aquò. Mai perqué mandan de fusadas qu'esclairan alin la mar, una aiga plana qu'es pas de creire? E perqué l'aiga bresilha antau? Siáu a l'endrech que totara eriam esconduts. Vese la terra trissa qu'aviàm alestida tant amorosament, blanca d'èstre estada rabinada. Passe la man sus ela; lo pichòt greu me vèn i dets coma un peçuc de cèndre. Nos an pas tuats, lis òmes blancs, mai nos an tuat l'esperança.

Amb la nuech venguda, brillhan li lums de si batèus, e de còps la mar es esclarada de si fusadas. Si motors petardan e s'encalan. L'elicòptèr vira sus eli, se sarra de nosautres. Amb un far trauca la mar. Verai que la mar es estranha, lachenca e ròsa una idèa, sèmbla.

A l'auga, as cridat. Ieu m'ère endormit. Vese l'auga sus la mar. Una mar envinassada. Li batèus son totjorn sus l'horizont. Escalas devers ieu. Trachelas, cridas e me mòstras ta camba. Es regada de roge coma d'una flagelada. La dolor te secotís; t'ajaças, susas de

fèbre. Dises una paraula grèca que conèisse pas. Mai siáu pron assabentat de la mar pèr comprene çò que t'es arribat: m'arribèt tanbèn a ieu un jorn. Siás intrada dins l'aiga e una medusa t'a foetat la camba. Sabe que la dolor te passarà, mai que vas patir mai d'una ora. Estrife un flòc de ta rauba, lo vau banhar au sorgènt e te lo metrai a la camba.

Mai vese la mar ròsa dins la lutz que monta. Es tota de medusas. Li bèstias, pichòtas, gròssas s'espessisson còtra l'iscla, e lo fons de la calanca n'es comolat; la sabla n'es cobèrta. L'odor n'es aspra. Me sènte un picotejar sus la pèu, coma se sa poison s'espandissiá dins l'èr. En ribejant un bauç, lis ai vistas. N'i aviá de gigantèscas, penjadas a la susfàcia, amb aqueu movement de se conflar e de se desconflar, lo cercle transparèt de sa carnassa que s'espandís e se ressarra. Un remèmbe, lo pòde pas rebutar. Ere un jorn a l'aquarium de Bergen, dins un viatge. Remirère de tèmps viure e se noirir una medusa granda e blanca de l'autre band dau veire. La pancarta disiá: la perfeccion de la vida animala amb l'òme; un èstre qu'a traversat l'evolucion dis espécias sèns se cambiar, de tant qu'èra d'intrada adaptat a son mitan. Tòrne repetir l'explica pedanta. Ara que la bèstia a resistit a la mòrt dis autris espécias, s'es noirida d'aquela mòrt, s'es apoderada dis oceans. Farà crèis encara de tot çò que poirirà.

I a coma una intelligéncia dins aqueu mestritge. Intelligéncia de la mena tota que sacrifica una ondada après l'autra dis individús fins au moment que de tant de mòrts la victòria serà ganhada. Intelligéncia coma aquela di nacions dins lo mortalatge d'antan, quora pèr prene una trencada se fasián tuar una generacion de joves. Me sènte assautat di medusas e ensage de devinhar una tactica dins l'aflatament que laissa d'èstres a crebar sus una riba.

O devon sentir parier sus li batèus. Ara sabe de qué i avenguèt ièr de vèspre. Li medusas lis an ajonchs dau tèmps qu'avián mes a l'ancora. Li medusas se son presas dins lis elich totjorn que mai. Quand la pasta es estada pron espessa d'aqueli carns moligassas chapladas, lis elich an plus pogut virar. Li motors an caufat, se son alassats. Lis òmes blancs an mandat de fusadas pèr veire ont fasiá rara la preséncia viscosa, e de rara n'an ges trobada. L'elicòptèr n'a pas mai trobada. Ara amb si motors inutils devon s'acarar coma ieu a la veritat que son pèr perir aquí, que lo batèu demorarà immobil e que s'aprefondirà dins dètz, vint ans, un sègle. Li medusas an tèmps pèr esperar. Vivon, mòron, s'entremajan e l'espécia es immortala.

Li batèus, sèmbla que lentament s'aluenchan. Comprene que li medusas quichan sus lo filat que serviá a butar lis escombres au miegjorn. Lis òmes blancs sabon que van èstre pres entre la pudeson d'òmes que ne netejavan la mar e l'òrra flòta viva que li seguissiá. Tot aquò se vai esquichar sus la còsta de Crèta. Benlèu que li medusas crebaràn lo filat, encencharàn li batèus; tot devorant li mòrts, esperaràn de devorar li vius. O an comprés eli tanbèn. La canonada redòla sus mar. Vese traçar lis obús a ras de l'aiga. Cavan de valats dins la mar. Athanasia es a costat de ieu. Nos reulam. Montan dins l'èr li carns estrifadas, espetadas, blancas ò roginassas e retomban en plueja lorda sus l'iscla. Ne siàm cubèrts, amb aitanlèu una cremeson sus tota la pèu. Corriassèm mai a

l'acaptador. Lucham còtra la fèbre, mentre la canonada espoussa l'òssa de l'iscla. Un còp mau tirat a degut levat lo rocàs mai naut. Avèm entendut, just après lo petar que nos a garçats au pus fons de la cistèrna, la cara au sòu, lis esclapas que cascalhavan. Entendèm lo chauchilhar de la mar que nos passa dessus, embacelada e regolanta. Vesèm rajar sus lis escaliers fins a nosautres, aquí ont ragèt lo fuòc, ara aquela aiga mesclada de braç lumenós, de glària, de gelarèa.

Dura lo bombardament. Rondina l'elicòptèr que ne deu susvelhar l'efiech. Lo grasilhar que peteja e la lusor nos dison que s'ataca li medusas au napalm. La mar deu èstre tota un fuòc. N'es. Inondats dins nòstra cistèrna, i tenèm plus. Sortèm en orlant. Lo cèu es negre de fum. Lo plan de l'aiga a l'occidènt es cubèrt d'una flamba que vai pas naut, mai que sèmbla pas de se traucar enluòc. La calor es de la pas patir. I a plus ges de solèu, mai siám dins un forn. Finirà bèn pasmens pèr s'amansir lo fuòc. S'amansís pas, mai resquilha devers lo sud. Lo corrènt l'entraïna. Una altra idèa: son li medusas totjorn en arribant dau nòrd que lo butan. D'efiech vesèm passar la confinha dau fuòc, una rega larga de bèstias cremadas que pudís afrosament. Darrier la rega, la mar es confla, bresilha, vèn ròsa. Lo radèu de fuòc davala, lo perdèm sota la nivolada de fum. Arribarà i batèus. Entendèm lis explosions. Li medusas auràn menat lo napalm aquí d'ont veniá, e ara la flòra sauta. Sus lo fum montan de garbas de flambada. Lis òmes blancs a l'aiga devon s'enfonsar dins la carn viva que li rosegas de cremasons e lis engolís.

Lis explosions an durat fins au vèspre. Ara que la darriera a petat dempuèi mai d'una orada, lo fum s'esclargís e i a plus rèn sus l'asuelh miegjornau que li montanhas de Crèta. Foguèron jamai tan bèlas, descopadas sus un cèu fons, frizadas a si cimèus de rebats roge. Li medusas contunhan de davalar.

Fai tres jorns que passan e parèisson pas tant espessas. Ja se pòt en fasènt avís intrar dins l'aiga. Tu i vas, pescas pacientament amb ta banasta. A la fin de la jornada, au fons ont metes un tròç de pèis, tròbas de pichòts pèis mai, quatre ò cinc. Li brasucam, perque as capitat de faire grellhar la flama sus lis augas secas. Ièr passat, lo primier pèis, lo mangeriam crus. Quand dise que lo mangeriam, es de tu que parle. Ieu, lo vòmit foguèt tròp fòrt. Escupiguèrre mentre plantavas li dènts dins la carn encara boleguiva. Son supèrbas, ti dènts. M'agachavas en brandant la tèsta pèr desaprovacion. Mai ara avèm lo fuòc que sèrvas au recalieu, dins un crò mofle de brotas e d'estopa d'auga.

Acabam de netejar l'ostau. Rasclam tota l'iscla de la gelarèa di medusas. M'as mostrat qu'èra possible de la prene dins la man. Amb li mans avèm tragut a la mar çò que demorava dau lenhier. Mai tu, as recampat de cèndres e d'a pnhadas lis as portats sus nòstra terra. Dins la terra as mes d'autri granetas de citra qu'avèm trobadas. Asaigas toti li vèspres. E quand t'ajude, m'es una congosta d'anar a la cistèrna, d'entèndre dins lo sorne doç lo fiu que trespira, de l'entreveire lusir. Tot aquò, o fas sus ton pas dançaire. Comprenes que te demande de dançar. Te quilhas drecha, que te vega bèn, lèvas li braç pèr faire dindar de braçalets imaginaris. Danças que vas a la fònt amb una dorga sus l'espata. Danças que l'erbilha se clina sota una aura. Te fau dançar l'erba a l'entorn de

nòstre camp minuscül. Amb li mans jonchas que pojan de lòng de ton pitre, jògas lo greu que se descofèla, la fuelha que se desplega. Aquela dança m'agrada tant que te prene a la braceta, tombam sus la ròca. Demòre quichat sus tu, a agachar tis uelhs. Un d'aquesti jorns, te desfaràs sota ieu, dobriràs li cueissas, ta boca alenarà mai fòrt. I pènse a pena. Vendrà. Ne sorisèm.

Li medusas an tuat toti lis òmes, e mai l'armada que pèr ufana s'èra dicha d'esporgar la mar. Son a li digerir. Mai an pas tuat la vida que se refasiá dins li paísatges di calancas. Aqueli paísatges, li tornam vèire coma abans, pèr transparéncia. Li pissarèlas s'expandisson, s'agropen pèr chormas, bolegan si floridas. Sus li ròcas, lo roge revèn pèr grandi tacas ont formigueja un bestialum. Lis augas se fan mai vèrdas e bolegan dins l'ondada. Sota li clòcs vueges di muscles, i a un gro,m de clòscs pichonets. Lo cruscem entre dènts pèr n'envalar lo jus reviudaire. As vist de vichets. Nusa, cabussas. D'aquò viarem. Avèm plus trobat nòstri consèrvas après lo bombardament de l'iscla, senon una crebada sota on molon de medusas pudissèntas.

Parlas de lònga. Me siáu fach a ton lengatge. De mai en mai ne comprene e te dise de paraulas tieunas.

Pasmens siáu malaut. M'arriba la nuech que monta la fèbre. Me sarre de tu pèr la calor. La plaga a la cavilha que semblèt un moment de s'èstre garida, desenant me rosega, me crema. Ai la camba reja. Me lave au sorgènt, mai sufís pas. Dins la jornada, ma vista s'entela d'un còp. Es lo negre. Tombe sus li genolhs. L'imege dau còr qu'escala un pendís e se pèrd darrier la crèsta, a cada còp vèn dins lo negre. Comprenes ma terror. M'assòlas. Me dises, de segur, que morirai pas. Si, morirai, Athanasia, se quauque rèn de nòu se passa pas.

Ara m'as assetat de còntre la paret de la cistèrna. Podíáu plus faire abans. Ma camba èra tota engrepesida e aquela camba, la vese blava e jauna fins a l'anca. Ai de glandolas au jonhènt de l'engue que me fan fòrça mau e que petaràn lèu. Me pòrtas lo manjar, lo pèis brasucat dau vèspre, li vichets dobèrts. Me pòrtas l'aiga. Te dise de dançar. Danças. Danças pèr me tornar aprene coma se manja, coma se beu, coma lo còs de l'òme se tira lo caud e lo fresc, lo movement e la jòia de la pitança qu'empassa. Danças majestosa li gèsts de l'amor.

Te vese luencha. Me cau un esfòrç pèr creire a ta preséncia. Lo sang me pica i tempes. Se quicòm se passa pas, se quauqu'un vèn pas...

Li que son venguts, li vese pron bèn aqueste matin. Son d'òmes nus una tropelada. Grands qu'immenses, lings, li cambas lòngas e nerviosas, bastits de nèrvis e de carn dura. Dise nus, mai sus la pèu an pintat de signes colorats: de caps de bestiaris, de sèrps que s'envertolhan de son menton a son vèntre, de flors que i vestisson li braç. I a tanbèn de femnas.

An li possas drudas e ponchudas, de talhs embofigats is entorns de l'emborigol. Lusisson toti de susor sanissa. Son perfiechament negres, sèns la mendra ombra clara, alevat l'interior tèn dre di mans. Li pèus crespelats son adobats en arquitecturas grandassas, amb de besonhas de metau e de veire dedins. S'escacalassan en reversant la tèsta. Fan que d'anar venir, maissan, se charpan pèr rire. Se son formats en renguiera davant ieu. Pican dins si mans. Remenan lis espatlas e lis ancas. Sus lo chafaret de si vòtz, un jaupar monta. Li vòtz se nosan au jaupar, prènon son ritme; parier tengut pèr li pitres e li cambas, lo ritme que s'acocha. Es tròp de violéncia pèr ieu. T'ai vista detràs la renguiera que dançavas tanbèn. Barre lis uelhs. Mon còr fugís, escala.

Lo ritme de la cançon es un ritme de còr, e d'a cha pauc me mena la còr a se pausar, a caminar regular. M'apasime dins mon escur. Lo còr me dança brave, m'inonda segon la lèi, de la polsada dau sang. Una fisança me confla l'èime. I a plus ges de plaça pèr una pensada. Rèn que lo còr, la fisança, lo còr, la fisança.

Sènte que me prènon a la braceta e me pòrtan. Vòle pas dobrir lis uelhs. M'abandone a aqueli braç tan fòrts. Ai entendut lo rasclar d'un batèu sus la sabla. Me balance. Siám sus l'aiga. An degut me pausar au fons de la barca. Son cant càmbia de ritme. Es un cant pèr vogar. Li laisse vogar. Li rèms cracinan dins un òrdre que balha una vòtz. Lo balanç es mai ample. Siám sortits de la calanca.

Me cau una pena lònga pèr levar li parpèlas. Mai un còp levadas, vese lis òmes que quichan sus li rèms e puèi se clina en darrier, li rèms sota li mentons e li braç plegats. Son dos pèr dos, e de cada band. Entremitan, li femnas immobilas, drechas, una darrier l'autra. A la proa, aquí que lo batèu remonta, Athanasia, au pus luenh de ieu. Vire la tèsta: l'iscla se vèi encara, ja clòta pasmens.

Lo batèu es una mena de piròga longaruda, que fai lo bèc quilhat a la poncha. I a un mast. Vènon de levar la vela cairada e roja. En plen mitan un dessenh geometric, lo vese de l'envèrs. Ensage de lo comprene. Me i afeccione. Segur que s'arribe a deschifrar aqueste signe, sauprai quau son aquestis òmes, ont anam. De trachs se i cròsan. Se destrian tanbèn de cercles concentrics. Sèmbla una d'aqueli vièlhis organizacions dau mond coma ne pintavan li monges de l'Edat mejana: m'estonariá pas que i aguèsse Roma au mitan, embessonada amb Jerusalem. Mai non. Se pòt pas. Lo cènre deu èstre una ciutat d'Àfrica, sus Nigèr. De la ciutat vènon li negrea, pèr flumes e oceans. De l'emborigol de l'univèrs: un endrech de quatre bastissas grandas de tàpia amb una pèira sacrada color de nuech, ont se seca fins au vèspre lo sang di sacrificis dau matin.

Mai crese que lis idèas me montan de lecturas ancianas. M'achinisse a interpretar li regas e li redons de la vela sèns referéncia a mi trevanças d'a passat tèmps. Li dessenh demòran misteriós. D'alhors avèm virat, e lo solèu plombant detràs de ieu, la tela es plus ges transparènta. Lo dessenh lo vese plus. Dins mon esquina ausisse lo governalh que craqueja. Escote la cançon di remaires. Parlan una lenga melodiosa d'esperela, çò sèmbla, amb de consonantas pèr moments que se tustan e sus aqueli tuerts la cançon se trenca pèr mai partir. Aquesta lenga, jamai n'entendeguère pas la pariera. Pasmens la

comprene. Comprene subretot quand un òme sol fai seguir rèn que sus sa paraula un debanar de còntes ritmats. Antau li remaires se respòndon d'una part de la piròga a l'autra part.

N'i a un ara que cònta lo patiment d'un esclau. Ditz lo nom de l'esclau, lo nom de son pòble e lo nom dau país ont es encadenat. Li noms me dison rèn a la mementa, mai pèrde pas l'enumeracion di sofréncias, de la lassiera de quau vira dins una ròda grand de fusta pèr tirar l'aiga de la ribiera sus li prats, de la prusor di moscas e di nieras, de la poison dis escorpions dins la cròta ont cau dormir, de la fam e de la set quand t'estacan a una biga e que lo foet t'a desrabat de correjadas de pèu, dau pes de l'anèu e de la cadena a la cavilha. La plaga a la cavilha jamai se garís.

Te fan arborar a còps de bròca ò de vim; t'arboras, marchas e lo ferre t'intra mai dins la carn. Sagnes, li moscas vènon au sang, te poirisses. Un autre cantaire reprèn l'istòria; conèisse mieus li noms, de noms d'Itàlia. Ara siám dins lis ergastulas de Roma. La paur dau Circ nos quita pas la frechalha. Lo pes de la cadena sèmpe a la camba e la dolor que s'arrèsta jamai... Lèvan la cadena, mai es rèn que pèr sarrar li doas cavilhas amb de còrdas a de fustas, e li ponhets tanbèn. La calorassa ensuca. Li braç se destiblan, lo pes dau cadavre tot tomba sus aquela busqueta qu'es entre cueissas, talhada pèr talhar e qu'estrifa la carn, vai a l'òs. De gènts passan que se rison. La planhènça fai rire. Nos mandan de calòs de caulets, d'escupinha, d'estronts de chins a la cara.

Tota la vila a de crotz de lòng de si carrieras, ont abenan lentament sa vida d'òmes negres. Nuech venguda, ne faràn de pegons. Nos an onhuts de pega fins a la talha. La cadena mai: un remaire parla di fons escurs de batèus, que ne tiran pas li mòrts d'aquí l'arribada is Americas; parla de la fam e de la set tornarmai, di plaças de vilatges ont li compaires vènon paupejar li negres que son pèr vèndre. La paciència longassa dins li plantacions de coton, la mòrt morre dins l'aiga di paluns de quau fugís: l'istòria seguís N'arriba au ponch esperat: lo negre onhut de pega mai, inondat de petròli e que se tòrce au sòu dins una regalida. Li regardaires rison pas; se recuelan encausa de la calor e cantan. Es un imne religiós. Lo nom dau Crist tòrna e mai tòrna. Tota la barcada negra sòna lo Crist. Senhor, my God: l'anglés asonda la lenga estranhament compresa. Li negres son plus negres: sus un batèu di grand velas blancas partit d'Irlanda, de catolics cantan son Dieu pèr oblidar la clujada cremada e lo petar di fusius. Vènon mai negres: la cançon parla totjorn de Crist, e mai cambièsse de ritme.

Es una plana d'Alemanha, cubèrta de nèu. Lo fum di forns crematòris se mescla a la nivolada bassa; cridan li corpatàs. Es un vilatge de Cabilia: passan lis avions, e lo napalm enflamba una femna que corrís amb son enfant entre li braç. Es un vilatge d'Asia: li cabanas son en cana e creman; après la darriera cabana i a un òme jaune clavelat sus un tronc d'arbre; de son vèntre pèr una cresta rajan li budèus. Es un endrech anonim: un mèmbe pichòt amb quatre parets nusas. Siás au sòu: a la cavilha as un anèu; un autre au ponhet. Sabes que dins quauqui segondas passarà lo corrèt electric. A costat de tu, ligada sus una cadiera, cambas escavartadas mantengudas pèr detràs, una femna

crida, crida; una botelha obscèna de cervesa i intra dins lo còs. La cridadissa se ritma d'angoissa. Crist, Crist! Es messa a Nòstra-Dama. Es sacrifici solemne au tèmple de Jupitèr Capitolin. Di presons s'entènd lo cortègi que passa camin; mai dau cortègi s'entènd pas la bramadissa di presons, tant acordada au ritme di cantics qu'amb eli se confond.

Ieu ai cridat tanbèn. Mai Athanasia m'a ausit. Es venguda de la proa me calenhar lo frònt; me refresca amb d'aiga d'una dorga la plaga de la cavilha. Me ditz que siám pas vincuts. Vòle bèn creire pèr vosautres. Ara li cantaires ritman son alegria. La nuech passa, lo jorn, la nuech. S'arrèstan pas de cantar e de remar. I a una luna que banha la mar e fai lusir au balanç di rèms li braç e lis esquinas tot en negre. La vela es tibada, li braç mòlan. La cançon se fai docinèla. Li femnas son dins li braç dis òmes. Lo batèu landa tot silènci, cargat d'amor e de sòm. Alin Athanasia es drecha e se revira pèr m'agachar.

A l'auga, landam totjorn. L'aura es fòrta. Landam sus li medusas, enauçats sus la mar espessa e menaçosa. Li rèms son levats. Li remaires agachan lo pastum bresilhant e rosat. La proa estrifa li carnassas. De gabians nos seguisson.

Li medusas traversadas, son de daufins qu'avèm vists, sautavan a poncha d'aussas. Avèm représ lo cant. Avèm mai desgrunat lo rosari di sofréncias. Avèm cantat victòria. Avèm trencat li cadenas, crebat li muralhas di presons. Avèm pres de vilas, avèm fach de revolucions. Avèm tocat de pòrts ont la vida repreniá e que nos i aculhissián d'òmes negres, blancs, jaunes. Avèm saludat de rires, en nòstre torn, li radèus ont rangolejavan de poblacions, li ciutats vujadas pèr la pèsta, li montanhas desvestidas de vèrd, lis arsenaus a brand, li naviris de guerra abandonats. Avèm perdut d'òmes dins de combats. Nos son nascuts d'enfants. Avèm pescat de pèis jamai encara rescontrats. Avèm trobat en mitan de la mar una iscla que se fasiá amb lis escombres d'Euròpa, que s'engraissava di mòrts e se cobrissiá d'aucèus. Avèm pas perdut lo cant.

Mai es tròp tard pèr ieu. Pòde plus bolegar. Lo mau m'a pres fins a l'estomac. I a de jornadas que mange plus lo pèis que me porgissètz, que beve plus vòstra aiga. Bòn viatge a vosautri, lis amics. Adieu, tu, Athanasia. Sabe ara ont anam. Ai reconegut ièr de vèspre li montanhas de Crèta, au miegjorn. Lèu tornarai veire l'iscla, la copòla blanca de la cistèrna ont lo sorgènt benlèu que raja encara, ont l'image a la paret s'endevina dins l'escuresina. Aquí m'abandonaretz. Athanasia m'agacharà encara coma o fai, de la proa. Athanasia me veirà de luenh, acotat a una ròca, l'anèu e la cadena a la cavilha, amb mi peus e ma barba que me maujan la cara, nus e desesperat. Tornaretz a vòstra cançon d'òmes vius, que parlarà de Crists nòus ò de l'odor de l'erba quand bofa lo vènt sus una prada montanhòla. L'oblidança dins vòstra canta escafarà mon istòria amb la di civilizacions crebadas, poiridas, vengudas pòussa e amb lis astres mòrts.

Ara que siám arribats, que me prenètz sota braç, la vela es pas encara tombada. Me fasètz passar dessota la vèrga e subran vese lo dessenh. Es pas una mapa. Es una granda

cara d'òme, tiblada de sofréncia, ont an pintat li rugas coma de cèrcles maladrechs, una lagrema redona sota cada uelh, e pasmens sèmbra que soritz. La cara es negra maugrat l'aura de mar que l'a passida.

Obras narratives de Robert Lafont

- I - VIDA DE JOAN LARSINHAC
- II - LI CAMINS DE LA SABA
- III- LI MAIRES D'ANGUILAS.
- IV - TE TU TE IEU.
- V - L'ICONA DINS L'ISCLA.

Autras òbras

Poësia

- Paraulas au vièlh silènci, I.E.O., 1946.
- Dire, I.E.O., 1957.
- Pausa Cerdana, I.E.O, 1962.
- L'Ora, « Oc », 1963.
- Aire Liure, P.-J. Oswald, 1974.

Teatre

- Lo Pescar de la Sépia, I.E.O., 1958.
- La Loba, Aubanèl, 1959.
- Ramon VIII, Lo Libre Occitan, 1967.
- La Nuech dis Enganats, in Cinc Peçòtas, I.E.O., 1967.
- Los Ventres-Negres, I.E.O., 1967.
- Teatre Claus, I.E.O., 1969.
- Dòm Esquichòte, I.E.O.,1973.
- Lei Cascavèus, C.D.O., 1977.

Pròsa

- Lo San Pelau Cap e Cap, 1972.
- Tua Culpa, I.E.O., 1974.
- La Primera Persona, Fédérop, 1978.

Tèste integrau

Còpi interdicho

Reserva pèr aquéli qu'an la licènci d'utilisacioun

C.I.E.L. d'Oc

Centre International de l'Écrit en Langue d'Oc

Sèti souciau:

3, plaço Joffre - 13130 Berro.

Tóuti dre reserva - Tous droits réservés - All right reserved.

© **Centre International de l'Écrit en Langue d'Oc - 1998**

© Adoubamen dóu tèste: CIEL d'Oc

de la meso en pajo

e de la maqueto pèr Tricìo Dupuy

en sa qualita de mèmbe dóu Counsèu d'Amenistracioun dóu CIEL d'Oc.